Kurucusu : *Salim ŞENGİL*
Sahibi ve
Sorumlu yönetmen : *N. Şengil*
Kuruluşu : 1947
AĞUSTOS — EYLÜL
SAYI : 94 - 95 - CİLT : 24
Sayısı : 5 Lira

DOST

SANATSIZ KALAN BİR ULUSUN HAYAT DAMARLARINDAN BİRİ KOPMUŞ DEMEKTİR - ATATÜRK

AMANIN TELEVİZYON GELİYOR

Dost

Böyle söyleyeceğimiz, avaz avaz bağırıp kaçacağımız gün yakın. Bunun sinyali çoktan çaldı. Umursamaz, vurdumduymaz bir şaşkınlık içinde farkında değiliz henüz. Ama gerçek, gün gibi -âyan beyân- görülüyor. Henüz arızalarını giderememiş, sık sık : "Yayınımıza bir süre ara vermek zorunda kaldık.." sözcüğünü yineleyen bir televizyonun yayın günü haftada beş güne çıkarıldı. Hepsi tamammış bütün yayınları yolunda gidiyormuş da, sanki bir bu eksikmiş!..

En eski, en kötü filimler burada gösterilir. Arada bir iyi filim olsa bile, onun da ya sonu kesilir, ya da budanmadık yeri kalmaz. Bizim bildiğimiz "Türk Müziği" nin adı da son aylarda : "Türk Sanat Müziği" ne çevrildi. Bu proğramda söylenen bir şarkıyı örnek olarak gösterelim de "Türk Sanat Müziği" nin ne olduğunu hep beraber öğrenelim : "İstanbul'u İstanbul'u/İstanbul'u artık hiç sevmiyorum./Orda başladı aşkımız/Orda oldu ayrılık/Orda verdik elele/Yine orada bıraktık."

Bu örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Birgün televizyonda : ".. kalayla küçük hanım kalayla"yı da duyarsak şaşmayalım. Doksan dakika futbol maçı veriliyor. Kameranın birisinin görüntüsü iyi ise, öbür ikisinin bozuk. Spor kulüpleri gelir sıkıntısı içinde... Yöneticilerine haber verelim. Niye aşırtmaca — naklen anlamına — yayın için bir ödenek istemiyorsunuz? Maçlarınızı televizyon verdiği zaman bilet geliriniz düşmüyor mu? O halde niye duruyorsunuz? İşte size bolca bir gelir kaynağı... Bütün dünyada bu böyledir. Belki o zaman bu yayının süresi biraz azalır. Televizyon da bayramlardan geçilmiyor. Bu kadar geri kalmış bir ülkede, bu kadar iş gücü kaybı niye? Bir Ata sözümüz vardır. Onu söylememek için insan kendini zor tutuyor. Atatürk İlkeleri'nden — Bunun aslını bilen de yok ya, bir lâf çokluğudur gidiyor .— söz ederiz de, televizyonda Atatürk İlkeleri'ni neden uygulamayız?.. Bu konuda Atatürk İlkeleri yüzdeyüz belli...

"Pazar Gecesi" proğramları bir curcuna havası içinde... Aranjman diye ortaya sürülen parçalarda müzik adına birşey yok, prozodisi bozuk. Söz dizeleri anlamsız ve çirkin. İncelmeyi bir marifet sanan, bilgiden yoksun söyleyiciler, o güzelim Türkçemizi çingene diline çeviriyorlar. Giysileri tam anlamıyla gülünç. Amatör bir topluluk bile, bir oyunu sahneye koyarken, o oyunun çağına göre giysilerini düşünür de, televizyonda müziğin, dilin, giysinin, yazı sanatının uzmanları neden bulunmasın? Bir prodüktörün eksik, yanlış ya da hiç olmayan bilgisine hepsi nasıl bırakılır?!.. Adı sanı duyulmamış bir takım kişilerin bu proğramlarda boy göstermesi en azından işini kötüye kullanmaktır. Bu gibilerin gelecekteki piyasasını arttırmak için bir reklâm çabasıdır denebilir bu yapılanlara. Televizyonumuzu dolmuş plâkları düzeyine düşürmeyelim...

ATAÇ'I OKURKEN
(3. Sayfada)

Estetik Duygu ve Soyutlama
(16. Sayfada)

Kahramanüstü

Yıllardır
hastalığımın adı :
insan diye biri
bir kahramanüstü

yıllardır
düşlerle sarılı bir evim
tapınmaktan eskimiş
parçalanmış kalbim

yıllardır
bildiğim o dağ
ferhat ile şirin dağları değil artık
suları çoktan kurudu pınarın
yıkıldı üzerine
sevgiyle açılan mağara

bildiğim o çöl
leylâ ve mecnun çölü değil
yıktı fırtına, söndürdü çoşkuyu

yemin ederim ki
ne güneşin battığı
ne doğduğu yerden
ne de leylâ ve mecnun çölünden
bir ses gelecek size

içim sıkılıyor ve söylemeliyim
dalgalar indikçe kayalara
kabardıkça umman
gürledikçe gök
bulutlar yağmur getirdikçe söylemeliyim,

şu kent size ekmek verebilir mi
şu toprak size ekmek verebilir mi

kuşlar siz susmayın
yel önünde ruhumuz
saman çöpü gibi savruluyor

gözü olan görmeli
kulağı olan işitmeli
ölümler aynı ölüm değil
güneş parlak ve ısıtıcı değil

değişen bir mevsim ki
alıp götürüyor düşünceyi
alıp götürüyor aydınlığı

bu gün aylardan mayıs'sa
biz haziranı yaratmalıyız
haziranın zamanını

evlerin arasından bükülerek
boş alanları doldurmalıyız
boş alanları

biz her yerde
izmir'de ankara'da
van'da maraş'da
bir ermiş gibi dolaşmalıyız
kanda ve beyinde

ve elbette
güneş doğacağı yeri bilir

hastayım yıllardır
hastalığımın adı
insan diye biri
bir kahramanüstü

Seyfettin ÖZDEMİR

dost

FİKİR VE SANAT DERGİSİ
KURULUŞU : 1947
YENİ DİZİ : 94 - 95
AĞUSTOS - EYLÜL 1972
CİLT : 24
SAYISI 5 LİRA

"dost" adı anılmadan yazılarımız aktarılamaz.

Kurucusu :
Salim ŞENGİL
Sahibi ve
Yazı İşleri sorumlusu :
N. ŞENGİL
Ayda bir çıkar
Sayfa Düzeni : **Salim ŞENGİL**
İdare Yeri :
Ahmet Rasim Sokak 15/5
Çankaya - Ankara
TELEFON : **17 07 00**
Abonesi :
Yıllık 50 TL., Altı aylık 30 TL.

Dış ülkelere bir mislidir.

İlân Şartları :

Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
„ „ 1 „ 1.250 "
İç sayfalar 1 „ 1.000 „

Sürekli olarak 6 sayı reklâm verenlere % 10, 12 sayıda ise % 20 indirim yapılır.

Basıldığı yer :
Doğuş Matbaası - Ankara
Telefon : 11 22 24

ATAÇ'I OKURKEN

TURGAY GÖNENÇ

Hangi kitabında söz etmişti bilmiyorum. Bildiğim kadarıyla, ölümünden sonra, adının anılmayacağı, yazdıklarının okunulmayacağı inancı ya da kuşkusunu taşıyordu Ataç. Yanıldığına inandım onun. Bir Kurultay dönüşü, Günce'sini karıştırırken vardım bu yargıya.

GÜNCE 1953 - 1955

Ataç, güncesini tutarken geleceği sezinlemiş bir us olarak çıktı karşıma. Çocukluk günlerimin beğenisi değişiverdi birden. Benim için bir dil sorununun ötesinde bir inanç, bir erdem sorunu oluverdi Ataç.

Ne getirdi derlerse bize "Kendi ile hesaplaşmayı, derim" ben. Bizans oyunlarından sıyrılmış, yanlış yaşamaktan korkmamış, ama kendini dürüstçe ortaya koyma yeteneğini aşılama gücünü vermiş bir kişidir o.

Ustalığı bugüne değin kalmışsa edebiyat yapmamasına bağlı bu. Çünkü, kaleminden kan damlayanlara katılmamıştır hiç bir zaman. Ve de (Sevmese de bu sözcüğü) edebiyatın, kalemin ucundan kan damlamadığını belirtmiştir. Özellikle sorumluluk duygusunun nerden başlayıp nereye gideceğine kadar yormuştur kafasını. Ortaklaşa ilişkilerimizde, ben'in nereden başlayıp sona uzandığı çizgiyi kesin ölçeklerle koymuştur ortaya. Örneğin; bir gün kendi için jurnalcı diyen bir yazarın, yazı gönderdiği derginin sorumlu yazıişleri Müdürünü gördüğünde şöyle davranmış Ataç.

Çarşamba 13 NİSAN

SELÂM. — **Bugün yolda gidiyordum, Son** Mavi **dergisini çıkaran delikanlıyı gördüm. Son** Mavi **dergisi, Bay Attilâ İlhan'ın benim için** "Jurnalcı" **dediği dergi... Baktım o delikanlı, dergiyi çıkaran genç, bana selâm verdi. Önce bir şey demeyeyim dedim. Sonra duramadım, seslendim arkasından. Sordum niçin bana dergisinde** "Jurnalcı" **dedirttiğini. Bay Attilâ İlhan yazısını göndermişmiş de o da koymuşmuş... Hiç bir sorumluluk duymuyor. Sinirliydim, yüksek sesle ileri geri söylendim. Sonra da bir daha bana selâm vermemesini söyleyerek yürüdüm.**

Anlamıyorum böyle kişileri. Bir kişi için en ağır sözleri kullanmaktan çekinmiyorlar. En büyük töresizlikleri konduruyorlar. Gene de selâmı kesmiyorlar ondan. Benim "Jurnalcılık" edecek kadar aşağı bir kişi olduğuma inanıyorsa benden tiksinmesi, tiksindiği için de selâmını kesmesi gerekmez mi? İnanmıyorsa "Jurnalcı" olduğuma, yönettiği dergide, baş sorumlusu olduğu dergide bana öyle bir aşağılık kondurulmasına neden bırakıyor?

Bu ülke yazarlarının çoğu inanmadan, sözlerinin nereye varacağını düşünmeden konuşuyor, yazıyorlar da onun için. Yaşlılar da öyle gençler de. Yaşlılardan geçmiş artık, ama gençleri bu huydan kurtarmağa çalışmalıyız. Öğretmeliyiz onlara : Bir kişiye öyle çabuk çabuk töresizlik kondurmasınlar, bir kişinin töresiz olduğuna inanınca da bakmasınlar artık onun yüzüne, konuşmasınlar onunla, yolda da görünce selâm vermeden geçsinler.

Bunu söylediniz mi, bağnaz (müteassıp) diyorlar kişiye. Hoşgörürlük gerekmiş... Hoşgörürlük düşüncelere olur, töresizliğe değil. Yazılarını, sanat anlayışını beğenmediğim, doğru bulmadığı bir kimseye selâm verebilirim, öyleleri arasında pek sevdiğim arkadaşlarım da vardır. Oturup tartışırım onlarla, başka konulardan açar, başka konulardan tatlı tatlı konuşurum. O olur. Ama töresizliğini bildiğim bu kişiyle konuşabilir miyim.

Töresizliğe savaş açmalıdır. Töresizlikle savaşmanın e iyi yolu da, tanıdıklarımız arasında töresiz olduklarını bildiğimiz kimselerden tanışıklığı, selâmı kesmektir. Yalnız bırakmalı onları. Yalnızlığın acısıyla belki düzeltirler huylarını.

Günümüzde yeniden bir önem kazanmıyor mu Ataç'ın söyledikleri? 1973 Türkiyesini düşün-

dünüz mü? Yılbaşını nasıl kutlayacağımızı, çocuğunuzun doğum günlerinde nice armağanlar getireceğinizi düşündünüz mü hiç? Ve bir zamanlar diyeceğinizi!..

Bir de jurnal edebiyatına kızardı Ataç, kanımca en tiksindiği sözcük o olmuştur.

Tarihsiz

EDEBİYAT. — Bay Attilâ İlhan yeni çıkardığı Yağmur Kaçağı **adlı şiir kitabından bana da göndermiş. Üzerine de "Sayın Nurullah Ataç'a" yazmış. Şaşırdım bunu görünce. Daha bir ay oldu olmadı, benim bir** "Jurnalcı" **olduğumu o adam okurlarına söyledi idi, sonra da** "sayın" **diyebiliyor. Demek kendisi** Jurnalcı'lara **da saygı gösterebilecek bir yaradılışta, onlarla da arkadaşlık edebilecek, sağtöre kaygısından öylesine yoksun. Karşısındaki kötü bir kişiymiş çevresindekilerin özgürce düşünmelerine engel olmak istermiş, bunun için de yöneticilere bir göz eder, onları sustururmuş, ne çıkar? Bay Attilâ İlhan öylelerine de çakıyor selâmı. Olur a! Bir iyiliklerini görür belki, örneğin ben,** "Jurnalcı" **Ataç, onun kitabını okuyacağım** "sayın" **dediği için de koltuklarım kabaracak, okuyacağım, kitabını, övgülü birkaç satır yazacağım, Bay Attilâ İlhan da bir** "Jurnalcı" **kendisini övdü diye gönenecek. Eh! kitabının okunmasına adının tanınmasına ufacık da olsa bir yardımım dokunur...**

Şaştım ya önce, ne var bunda şaşılacak? Yalnız Bay Attilâ İlhan mı öyle düşünüp öyle işler görüyor? Bu ülke edebiyatçılarının genç, yaşlı, çoğu onun gibi. Bir kişiye "Jurnalcı" **derken de düşünüyorlar mı ne dediklerini? Her ne yazarlarsa yazsınlar, düşünerek mi, düşünceleriyle mi, kanılarıyla mı yazıyorlar?**

Yoo! kalemlerinin ucuna ne gelirse onu döktürüyorlar. Şu herkese "kommunist" **diyenler var, onlar inanıyor mu her** "kommunist" **dediklerinin** "kommunist" **olduğuna? Bir kimseye** "kommunist" **demek günümüz edebiyatının törelerinden de onun için.** "İfade ettim" **demek gibi** "... mış bulunuyoruz", "memleket çapında", Ankara'mız, İstanbul'umuz" **demek gibi,** "müteakiben" **demek gibi. Beylik lakırdılardan. Bir yanda** "Kommunist" **diyenler, öbür yanda da Bay Attilâ İlhan gibi** "Jurnalcı" **diyenler. Bir ayırım yok bunların arasında, ikisi de bir soydan. İkisi de tilciğin en aşağı anlamıyle** "edebiyat" **birtakım sözleri laf olsun diye, parlak lakırdı olsun diye yazarlar. Bay Attilâ İlhan da onlardan, o takımdan. Eski yazılarından belli değil miydi ne dediğini düşünmeden yazdığı? Onun için** "Jurnalcı" **da der,** "sayın" **da der, günün birinde başka sözler de söyler benim için.**

Bana "Jurnalcı" **demesine kızmıştım, artık geçti kızgınlığım, bir tiksinme geldi.** "Jurnalcı" **dediği bir kimseye birkaç gün sonra** "sayın" **diyebilen kişiden ancak tiksinilir de onun için...**

Kitabı duruyor bende, ne olursa kitap yırtmayı sevmem de onun için. Ama evimde saklamak istemem. Bay Attilâ İlhan'ın nerede oturduğunu bilsem geri gönderirdim kitabını. Bu yazım gözüne ilişirse, aldırtsın. Bir daha da yollamasın bana kitaplarını. Onun bildiği kimselerden değilim. Bana "Jurnalcı" **demiş, öyle bir kötülük kondurmuş bir kişiyle bir daha selâmlaşmak, tanışmak istemem. İyi şair olsun, kötü şair olsun, bence artık Bay Attilâ İlhan diye tanışmağa, konuşmağa değer bir kimse yoktur.**

Yersiz çatışmalar diye sürdürüyor Günce'sini.

Bugün ülkemizde özellikle, özen gösterilmesi gereken sorumluluklardan biri yersiz çatışmaların, jurnalciliklerin, suçlamaların ucuz çizgisine girilmemesi bence. Şiirin, insanın yüreğinin tadına varacak günler uzak artık. Son gecem Sabahattin Kudret'in saygılı, dürüst şiirlerini dinlemekle geçti Kurultay'da. Ve öğrendiğim gerçek şairliğin de bir şiir değil bir ahlâk sorunu olduğunu görmem oldu.

Otobüste gece yolculuğu iyi geçmedi, yanımdaki kıza şiirler okumak istedim, dinlemedi bile. Oysa okuyacağım şiirlerde ne gök ne yer vardı. O'nun kendi başına var olduğunu saptamak istemiştim. Çünkü, ardında bütün yakınları oturuyorlardı.

Yakınlarımız ne güzel bir sözcük. Hele CHP'nin yeni yakınlar doğurduğu bir dönemde..

OKURLARIMIZA

Bu sayımızı iki sayı bir arada çıkardık. Bir aylık bir dinlenme yapacağız. Ekim sayımızda buluşmak üzere mutluluklar dileriz.

ÖZGÜRLÜK ÜSTÜNE

füsun altıok

zgürlüklerine pek düşkün görünen bazılarının, zaman zaman, hem de ortada fol yok yumurta yokken, özgürlük üzerine kestikleri ahkâmlar ayyuka çıkardı da, ibretle izlerdik. Öyle çok lâf edildi ki özgürlük üstüne, gün geldi iyiden iyiye bulandı zihinler. Özgürlük acaba, insanın insanca yaşamasında vazgeçilmez olan, eksikliği kendini insan bilen her kişiye acılar yükleyecek bir değer değil de, açık arttırmaya çıkarılmış, kapanın elinde kalan bulunmaz hint kumaşı mıydı? Kimin hakkıydı özgürlük, kimin elindeydi, kim kime vermiyor, kimkimden alıyordu ki ; ne zaman "emek" deseniz, "insan" deseniz, "insanın insanca yaşama hakkı" deseniz, "sömürü" deseniz, "Yeter" deseniz,, "hayır" deseniz, "Ama özgürlük, ondan nasıl vazgeçilir" diye haykırılıyordu. Sanki özgürlük bir güldü de; haksızlık, sömürü, ezilme, hatta insanlıktan çıkma onun dikenleriydi. "Gülü seven dikenine katlanır" demek istiyorlardı size, "Özgürlükten yanaysan sus pus ol. Özgür yaşayıp gidiyoruz işte. yok dikenler sana batıyorsa... vay seni gidi hain, âsî, özgürlük düşmanı!"

Türlü türlü özgürlükler bilirdik o zaman da, o hassas kişilerin neden bu kadar özgürlük düşkünü olduklarını çok iyi anlardık. Herkes ona kendi kişisel çıkarı açısından baktığından mıdır nedir, özgürlük ağızlarda çiğnenip şaklatılan bir Amerikan sakızı olmuştu. Örneğin emeği sömürme özgürlüğü vardı, hak yeme özgürlüğü, insan horlama özgürlüğü, birinci sınıf vatandaş olma özgürlüğü, her mahalleden bir milyoner çıkarma özgürlüğü, kandırma, uyutma özgürlüğü ve daha binbir türlü özgürlük. Evet bunlara sahip olanların özgürlüklerine ahtapot gibi sarılmalarını, kimselere vermemelerini, en coşkun, en duygulu, göz yaşartıcı söylevlerle özgürlüklerini savunmalarını da anlıyordunuz ama, kurt düşüyordu içinize. Ya **ötekiler** diyordunuz, ya onların özgürlükleri? Onların özgürlüklerini ellerinden alan mı vardı sanki. Onlar da alabildiğine özgürdüler. Sömürülme özgürlükleri, ezilme özgürlükleri, sürünme özgürlükleri, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görme özgürlükleri, bir avuç insanı sırtlarından geçindirme özgürlükleri vardı onların da!

Şimdilerde ise bir başka özgürlük teranesidir aldı yürüdü. Bir yandan çeşitli olaylarla alabildiğine incinip örselenen, onuruna kastedilen bu hassas kavram, öte yandan, bakıyorsunuz özgürlükten söz etme özgürlüğünü tekellerinde bulunduran "özgür insan"lar tarafından parlak sözlerle anlamı bulandırılarak gittikçe soyutlaştırılıyor ve sahte bir devrimcilik bayrağı haline getiriliyor. Giderek özgürlük boş bir lâf haline geliyor, kapanın elinde biçimleniyor, derken kiminin omuzlara yükselip bayrağını boş kalan meydanlarda dalgalandırmasına, kiminin mapuslara girip bir nice işlerle karşılaşmasına olanak vererek esneyip yaylanıyor.

Biz özgür azınlığa, özgür çoğunluğa (!) ve yeni alemdarlara gerçek anlamda özgürlüğün ne olduğundan biraz söz etmek isteriz. İsteriz ki, yitirileceğin ve kazanılacağın ne olduğu boğuntuya getirilerek, her dönemde yeni kılıklara büründürülerek hep bir kördöğüşü sürüp gitmesin.

Özgürlük kavramı yabancılaşma ve bütünselleşme kavramlarıyla birlikte düşünülmelidir. Yabancılaşma insanın bölünmesi, parçalanması, giderek kendine aykırı, kendinden başka bir hale dönüşmesidir. Kültür, sanat, din, dil, ahlâk gibi üst-yapı alanlarında da çok güçlü yansımaları olan yabancılaşmanın temeli, Ekonomik Yabancılaşmadır. İnsan toplum içerisinde ve tarihsel gelişim süreci içeriğinde durmaksızın ürünler yaratmakta, böylece toplum düzenleri, uygarlıklar ortaya koymaktadır. Ancak zamanla, insanın kendi yaratımı olan bu ürünler onun dışına çıkıp, bağımsızlık ve egemenlik kazanarak, onu ezmeye başladıklarında yabancılaşma sorunu ile karşılaşılır. Örneğin ekonomik alandaki insan yaratımları, kapitale dönüşerek insanı baskısı altına aldığında ekonomik yabancılaşma başgösterir ve üretici topluluklar büyük ölçüde özgürlüklerinden kaybederler. Sanat'ta, felsefe'de, kültürün tüm alanlarında ve toplumsal kurumlarda da ayni türden yabancılaşmalar birbirini kovalar ve her türlü değerin tek yaratıcısı olan insan, bütünselliğini ve bununla zorunlulukla bağlı olan özgürlüğünü, kendi yarattığı ürünlerin ve değerlerin, kendi dışına çıkıp bağımsızlık kazanarak yarattıkları dünyanın tutsağı olmak suretiyle kaybeder.

Diyalektik süreçte, bu aşamayı, yabancılaşmanın bilincine varılması ve aşılması aşaması izlenecektir. Yabancılaşan insanın maddî, manevî bakımdan gitgide kendinden birşeyler yitirerek eksilmesi, yoksullaşması; bu parçalanmışlığın ve ezikliğin bilincine varıp başkaldırmasının zorunlu nedeni olur ve yabancılaşmaları aşma savaşı başlar. Bu savaş, kendi dışına çıkıp insanı tutsak eden nesnelerin kendi aralarında oluşturdukları sistemi ve bu sistemin iç yasasını kavrayıp onu

arkadaşım orhan kemal

fikret otyam

2

ORHAN KEMAL RAMAZAN TOPU ATIYOR

"Harp başladı" dediler..

Kâğıt dağıttılar, günü gününe ekmekler bununla alınacak..

Herkes radyo başında.. Alman, İngilizi yener mi Alamanın tankı daha çok, İngilizin gemisi.. Günler, aylar bu karşılaştırmalarla geçiyor..

Babam, en çok **"Leverkursen"** in bombalanmasına üzülüyor.. Alamanya'dan gelen ilâçların çoğunun üzerinde Leverkursen yazıyordu da ondan.. Sıtma için Atebrin, Plasmokinin.. Allah baba hep sıtmadan düşürüyor fakir, fukaranın künyesini.. Ateb rin ve Plasmakinin ardı kesilir gibi oldu, babamı aldı bir telâş.. **"Ne vereceğiz bu insanlara? Kırılıp gidecekler!."** diyor ve haberleri kaçırmıyor radyodan, gazetelerden.. Leverkursen yine bombalandı dendikçe, bombalar babamın kafasına düşüyor sanki..

Doktorlarla konuştu babam, **"Reçetesiz vermeyelim, karaborsa olacak"** dedi.. Önce reçete yazılıyor, Hükûmet doktoru da mühür basıp imzalıyor reçeteyi.. Babam bunları deftere kayıt ediyor..

Köylüler, ikişer ikişer istemeye başladı Atebrini.. Babam deli oluyor, "boşa gidiyor paranız be kadınlar, iki tanenin hiç faydası olmaz!" Kimse dinlemiyor "etmeyin" diyor babam, **"paranız boşa gider, ilâcın faydası olmaz!." Sana ne evcazı beg, vir sen iki** dene!." diyorlar başka demiyorlar..

Nihayet öğrendi neden iki tane istendiğini.. Köylü kadınları ak yemenilerini boyuyorlarmış!. Bir tanesi, yemenisinin ucuna bağlamış iki tanesini, tarlada yutmak için.. Unutmuş sonra, yıkamış ak yemenisini derede, ak yemeni sapsarı olmuş, bir güzel olmuş, bu bir güzellik yayılmış gitmiş, ilâçsızlıktan patır patır dökülen köylüler arasında!.

Babamın heyheyleri üzerinde bu yüzden.. Atebrin sarısı moda oldu.. Sıtma geçiyor, sarının kuvveti geçmiyor..

Ekmek karnelerini aldık, ver elini fırın..

Orhan Kemal bir boru buldu yolda.. Demirci amcaya gidip borununu ucunu ezdirdik, bir yerinden delik açtırdı Orhan, borunun.. On kuruşluk barut aldık paraları denkleştirip üç dört arkadaş...

En uygun yer Uluırmak'ın kenarı.. Borunun içini sıkıladık kâğıtla, delikten **"azcık"** barut.. Uzun bir dal, dalın ucunda bir çapıt, gazyağına batırılmış.. Geçerken evden bir kutu kibrit **"arakla"** dedi Orhan, **"arakladım"** bir kutu kibrit..

Önce Orhan ateşledi topu.. Boru büyük bir gümbürtüyle fırladı yerinden, zor kaçıştık.. **"Demek ki üstüne ağır birşey koyacaz lan"** dedi Orhan. Koyduk.. İyice sıkıladık yine, barutu boşaltırken yere gitti yarısı. Orhan, **"Huni yap lan elindeki kâatlan"** dedi, ekmek karnelerini huni yaptım, tam açarken rüzgâr aldı savuştu Uluırmak'a... Orhan dayanamaz ağlamama, **"Korkma lan alt tarafı bi kaat.. Bi kaat parçası lan!."**

Atışlarımız devam ediyor.. Sıra bende.. Bir elimde ucu gazyağına batırılmış yanan değnek, öbür elim kulağımda, ağzım açık, eğilmişim dikkatle.. İşte tam bu sırada yaradana sığınılıp indirilen bir sopa kıçıma!. Öyle iyi biliyorum ki, babamdır bu ve uzun süredir kırılmamakta direnen bastondur kıçıma inen, **"anam.... anammm... babacım.."** feryatları kâr etmedi, ta Uluırmak'ın yanından eve kadar kafaya, kola, dirseğe, omuzuma inen baston darbeleriyle acı bir geliş..

Ve evde en nihayet, Zaman Ecza Deposundan yani İstanbul'dan Özel olarak gelen baston da kırıldı sırtımda!. Hep Orhan'ın, Orhan Kemal'in yüzünden.. Ben, elimde ekmek karnesi fırına gidiyordum...

KARA BİR HABER!

Köyden gelip yatağa düştüm.. Sıtma, ağzımı burnumu

---

yeniden egemenliği altına alma ve bilinçle yönetme savaşıdır. Bu savaş sonunda insan, parçalanmış, kösteklenmiş, ezilmiş ve eksilmiş yanlarını tamamlayacak, varlığını tüm yönleri ve olanaklarıyla yeniden gerçekleştirecek, yani bütünselleşecektir.

Özgürlük, yabancılaşmış insanın yitirdiği ve yabancılaşmayı aşıp bütünselleştiğinde, kendini gerçekleştirdiğinde yeniden kazandığı vazgeçilmez insanlık koşuludur. Özgürlük ve mutluluk kavramlarına, gündelik çıkar ve işlerin tıkırında gitmesi anlamları yamandığında, sadece özgürlük ve mutluluk değil, onlarla birlikte insan olmaklığın ta kendisi yitirilir.

uçuk içinde bıraktı.. İğneler fayda vermiyor, ne Atebrin var ne başka kinin. "**Sıtmadan başka bir şey de var**" dedi doktor amca.. Sonra "**Tifo**" dediler.. Köyde bir hasta vardı, eczaneden ilâç almışlar, kutuların üzerindeki "**tarifname**"yi okuyamamışlardı da ben eve gidip okumuştum, evde tifolu hasta varmış, oradan almışım...

İşte bu sıralar geldi haber, kara haber.. "**Orhan Kemaller başka yere tayin olmuşlar...**" Hakim bey amca vedaya çıkmış kasabada.. Tifo olduğum için göremedim Orhan Kemal'i yakından.. Pencereden el salladım kamyona..

Orhan Kemal'ler gittiler..

ÇOK ÇOK AĞLADIM...

Çok ağladım.. Top oynarken **kapıya, demir kapıya çarptım** kafamı ön dişlerim kırıldı, ağladım.. Donuma çişimi yaptım, daha büyüğünü yaptım korkudan ağladım.. Babam döverdi, kimi zaman mahallenin bebeleri, ağlardım.. Evlâtlığımız Havva ben yaşta, yatak odasındaki hamamlığın üzerine çıktık ne var ne yok diye, inemedidik sonra.. Havva'ya dedim ki, "**Hani alamanlar, İngilizler nasıl atlıyorlar şemşiyennen, biz de atlayalım aha şemsiye..**" Havva'nın aklı yatmadıydı ilkin, yatmadıydı da "**Abi önce sen atla**" dediydi.. Şemşiyeyi açıp verdim Havva'nın eline, "**Atla kız, ölüm ölüm bi ölüm değil mi ?**" "**Öyle**" dedi Havva... "**Ölüm ölüm bi ölüm abi...**" Ve koyvermişti kendini bizim için çok yüksek olan gusulhanenin üzerinden ve "**güm**" diye bir ses hatırlıyorum bir de kan göleği.. Ve yediğim dayağı ayıldığım zaman ve Havva'nın sargılı kafasını.. Ağladım.. Ve doktor amcanın "**Harley Davitson**" sepetli motorunu çalıp fren yerine gaz pedalına basınca Hükûmetin arkasındaki yardan uçtuğum zaman ağladım.. Çok, çok, ama çok ağladım, hep ağlardım.. Çok ağladım.. Ama en çok, bi-başka ağladım Atatürk öldüğünde ve Orhan Kemal gittiğinde.. Yani iki kere ağladım bi-başka şekilde.. Yine gözümden yaş geldi, ama başka ağlamaydı bu, iyi biliyorum...

DOLUŞTUK OPEL'İN ÜSTÜNE..

Doluştuk Opel'in üzerine.. Ankara'ya okumaya yolculuk...

Kırk elli kişi, yağ, peynir tenekelerinin üzerinde.. Zenginler "**toktura, aynaya görünmeye...**" Bir de yüklerin sahipleri ve köylüler, ırgatlar ırgalanan kamyonda.. Önde iki kişi "**Şoför muavinin yanı.. Şoför mahalli**" nde, yağ kokar orası, ısıcak olur, benzin kokar, benzin kokar da "**istifra**" eder insan.. Yüreği kalkar insanın sonra..

Kavaklar gide gide arkada kalıyor, toz bulutlarının ardında.. Sonra kahverengi dağlar.. Çok ötelerde Hasan Dağı.. Başı dumanlı, karlı.. Tarlalar.. Tarlalar, mavi gökte "**Ebabil**" kuşları, "**Delice**"ler, "**Üveyik**"ler, nazlı gelin turnalar... "**Yaban kazları**" "**Çil Keklik**" ler gakgabaklı...

Selâmlaşma sürer gider.. Elli kişi herkesle ayrı ayrı selâmlaşır, hayırlı yolculuklar "**temennii**" kilometrelerce..

Elli kişi, yüklü kamyonda.. Halli iyiceler kamyonun ön tarafında; arkalarda, toz bulutunun içinde tüm fıkaralar ve elleri çenelerinde :

"Yatarsın gaflette gamsız kaygusuz
Ninni balam ninni kalma uykusuz
Hem garip hem çılbah aç hem susuz
Felek fukarası malların hanı?"

. . . .

Sık sık lastik patılar.. İnilir, gölgelerde uykulara vurulur yere çömelip isedikten sonra.. Kimi bir gün, kimi iki gün sürer memleket - Ankara arası yolculuk..

Gece Tuz gölü, ışılar gümüş "**ay aydınlığında**" Hendek atlarken kamyon, uyanır insanlar telaşla.. "**Daha varmadık mı gardaş?**", "**Deve boynunu geçtik mi ki lan ?**" Karısını, yavuklusunu sayıklayanlar, yırtık yün çoraplardan fırlamış ayak parmaklarını uyku arası kaşıyanlar ve apış aralarını, kıçlarını.. Ve kafalarını kollarını, ayaklarını daha iyi bir yere yerleştirip kalınan yerden devam edilen derin uykular ta Dikmen Karakolu'na varıncaya dek..

Yıkıldık Hergele Meydanı'nda Nevşehir Hanı'na ölüler gibi..

Hergele'nin aslı Ergelen'miş.. Çabuk gelen, tez gelen.. Neden mi? Ne bileyim ben, öyle dedi oralılar.. Birisi de-ki Nevşehir Hanı'nın abdeshane bekçisi amca-" **Angara'nın bütün iti kurdu iplisi, ipsizi kopuğu buradadır yeğen.. Çişini eder deyyuslar kırk paramı vermeden savuşur giderler...**"

İtfaiye garajlarından çıkıyor al arabalar cayırtılarla... Buranın bir adı da Opera alanı.. 15. Yıl Kıraathanesi dolup dolup boşalır.. Eskiciler, kebapçılar, üç kâğıtcılar, esanscılar ve sık sık sepetli mototosikletli polisler..

En çok Edebiyat Öğretmeni Fevziye Abdullah'ı seviyorum.. Atatürk Lisesi'nde Bakan çocukları da var.. Can Yücel'in babası Millî Eğitim Bakanı..

ASLANIN AĞZINA KİM TÜKÜRDÜ?

Öğretmen gelmedi derse, tarih öğretmeni"**Müzeye gideceğiz**" dedi.. Ankara Kale Tepesi'nin güney ve batı güney yamacında Atpazarı'ndan aşağı doğru Dış Kale Suru'nun dibinde bir han.. Fatih Sultan Mehmed'in Sadrâzamı Mahmut Paşa yaptırmış.. Dört sütun üstünde on kubbe.. Kubbeler altında tarih.. Hitit Müzesi..

Soğuk, içerisi.. Eti'den kalma.. Tanrıların, Fırtına Tanrısı'nın kuş başlı aslanların, yılanların, mezarların, mezarlar dolusu çanak çömleğin, tabletlerin, cenk dolu, ölüm dolu, aşk iksiri dolu kabartma taş duvarların soğuğu..

Hayat Ağacı.. Öyküsü çınlıyor taş duvarlar, taşlar arasında..

İki aslan var, ayaklarını ağaç denilen ama ağaçtan başka

adıyla

Şaraptan şaraba girdim
Soğuk suyu hatırlayınca
Yüzümü yıkadım doğru mu diye
Yeniden baktım çocukluğuma

Koşamıyorum pantalonum yırtılmıyor
Buzlu şeftaliler atamıyorum komşulara
Abbasların yolunda tozdan çok ot kokuyor
Serin bir yudum alıyorum çocukluğuma

Bir ağaç ki senelerce devrilmiş
Fırtınanın yağmurun güneşin adıyla büyümüş
İnsanlar arasındaki kavgayı tanımıyor
Dibinde soğuk su fışkırıyor çocukluğuna

Ben pamukların bağların içindeyim yine
Boyna göğsüm kanlanıyor bardaktan taşarcasına
Bir şeftali yeşeriyor yeni dallar arasında
Yaprağına üflüyorum geçmiş günlerin rüzgârını

Koşamıyorum otomobillerim koşmuyor
Altımdaki sırık da kargı değil
At yapamıyorum rüzgârdan
Sormayın adımı hatırlıyorum

Soğuk suya doydum
Yaşadığım güne henüz doyuyorum.

PEKER

herşeye benzeyen şeye dayamışlar.. Namus yemini eder gibi.. öbür pençe de kılıçlarında.. Hayat Ağacının meyvaları yok görünürlerde.. Belki de ağacın kendisi meyva.. Uğraşıyor aslanlar bu meyvayı almak için, savaşları, uğraşıları, bu, bu meyvayı almak, alabilmek.. Meyva, ama, bildiğimiz meyvalardan değil, meyvayı yiyen ölümsüz oluyor!... Meyvayı yiyenin yanına yaklaşamıyor ölüm denen şey!. Eğer şimdileri çok uzaklarda kalan köylülerim yeselerdi bu meyvayı, sıtmadan ölmeyeceklerdi.. İki aslan bu meyva için cenk ediyor, ikisine de kısmet olmuyor yemek!. İşte bunun için ölüyoruz.. Yeseydik, yiyebilseydik bu meyvayı, ölmeyecektik.. Kazık çakacaktık dünyaya..

Sonra Güneş ve Ay Tanrıları var.. Savaş arabaları var.. Yalıncak aslanı var...

Tanrılar müzede büyük bir keyf içinde.. Önde bir boğa, arkada araba çeken sırım gibi iki boğa,.. Kral Tanrısı, Fırtına tanrısına içki sunuyor kupaynan.. Ayağınız takılsa, bilin ki bir tanrıya takıldınız.. Tanrısı bol bir yer burası..

Ben heykel olarak, kıçını yufka ekmeğiyle silen, taş kesilen adamdan başkasını görmemişim ki.. Bir de Ankara'da Atatürk'leri.. Ulus'ta atın üstünde.. Etnoğrafya Müzesi önünde atın üstünde.. Kızılay'da taş duvar önünde.. Sıhıye'de..

Erkekli dişili tanrılar var müzede.. Aslanları çok sevdim.. Nasıl da sıhhatli şeyler? Ağızları kocaman kocaman, adam yutacak gibi.. Ağzım, aslanlarınki kadar değil ama, yine açık seyrediyorum. İki sınıf çocuk seyrediyoruz.

Birden öğretmenin sesi patladı, cırtladı tarih içinde.. Cin tanrısı belledim!. Bağırıyordu, korktum!. Katıldım arkadaşlarıma koşarak.. Bayan öğretmen dar geliyordu o koca küplere, tarihe.. Kırdık dedim kendi kendime, heykellerden birini kırdık anlaşılan..

Bayan öğretmen gördü beni, ben de onu ve kocaman, ağzı kocaman açılmış bir aslanın ağzından akan tükrükleri!. Aslanın ağzına tükürmüşler!. Tükrükler ağır ağır iniyor aslanın ağzından.. Müzedeki tanrılar bir yana, tanrım inandırsın ben tükürmedim, ben tükürmedim aslanın ağzına.. Yine göz göze geldik öğretmenimle.. Baktı, baktı, kızgın tanrılar gibi gözlerimin içine kadar ve şimşek gibi çaktı **"Sen"** diye patladı sesi müzede, **"Sen pis Anadolululu.. Bunu ancak sen yaparsın..."** Taşlar, tanrılar, küpler, bakraçlar, eski mezarlar, yeni mezarlar, aslanlar, boğalar, yarış arabaları eziyordu bedenimi, aslanlar pençeliyorlardı durmadan.. **"Hayır"** dedim **"Hayır.. Hayır!. Hayır!"**

Kurudu dilim damağım.. Bu kadar türkün nasıl çıkar bir çocuğun ağzından? Bütün çanaklar. çömlekler ve tanrılar ve aslanlar tanığımdır! Öğretmen haykırdı :

"Çıkar mendili sil ve defol buradan..."

Sildim, sildim. ıpıslak oldu mendilim, gömleğimin ucuyla da sildirdi ve Ankara kalesinin merdivenlerinden ağlayarak indim. Hergele meydanına ve Haşim ağanın Opel kamyonuna.. Lânet olsun okumaya.. Lânet olsun büyük kente, lânet olsun tükürmediğim aslana ve öğretmene..

Gorki de mi okumuş?

. . . . .

Babam :

"Şu beyaz gömleğim.. Şu da eczanin anahtarları" dedi ve donuk donuk baktı gözlüklerinin ardından..

Uçuyorum.. Ama Orhan Kemaller yok ki artık. **(Sürecek)**

İKİ ŞİİR İKİ DÜNYA VIII

ahmet inam

2. Doğa - Bireyler

Doğanın milyonlarca yıldan bu yana süren bir düzeni vardır insanların üstünde. Doğadır aslolan. Uygarlık doğayı öldürmektedir.

kutudan geliyor ıstırabım
kutudan geliyor vaveyla
30 000 000 sene evvelki dinazorlar
bu gün ölüyor

— RADYO —

Kutu (radyo), doğanın milyonlarca yıllık gelişiminde bir acıdır, bir yıkımdır.

Doğayı, doğanın içinde, doğaya yapışık ilkelleri sömürür uygarlık. Onun için kötüdür

müstemlekelerde
kolonyal şapka giymiş maymunlar
yazılı viski şişelerini böyle devirir

— RADYO —

Uygarlık insanın kendine yabancılaşmasına yol açmıştır.

yirminci asır diye böbürlenen
alık yarı - münevverler
sigaralarını yakıyorlar keyifle
permanant saçlı pijamalı rüküş hanımlar

— RADYO —

Doğallığı, doğayı, kötü durumlara düşüren uygarlık, Doğuya, ilkele, "gönül"e ve duyguya açık, ondan beslenen, onunla varlığını oluşturmuş Çelebi'nin düşmanıdır. Çelebi, ilkelliğe, mistik deneyi (ecstasy) gerçekleştirebileceği, yaşayışını kolayca simyalaştırabileceği, Doğaya dönmek istemektedir. Bunun için, Batıyı özenti olarak alıp doğuyu küçümseyen salon sosyetesine karşıdır.

debussy'nin konserini dinledim
antisantimentallll
bayan ayten alaturka sevmiyor
ezberlemiş geridir diye

— RADYO —

Doğada insanların dışında işleyen bir gerçeğin ayırdındadır Çelebi, ne denli mistik olursa olsun. Gerçeğe ister istemez toslamaktadır. Önceden de dediğim gibi onu mistiklikten yarı - mistikliğe iten budur.

bir dağda çiçek açtı
bir dağa tavşan küstü
bir dağda bir Ferhad öldü
dağ birini bilmedi

— DAĞLAR DELİSİ —

Doğu, oluşan bütün olayların, bilinç durumlarının dışındadır! Bunların "birini" bile bilmez.

Doğa, bu yenilmesi olanaksız güç, ancak onda erimekle elde edilebilir. Buysa, durgunluktur. Edimsizlikdir. (Pasifizm). Doğanın içinde birleşilecek "cân" vardır. Doğadaki cânla birleşilince, doğanın acımasız gücünden kurtulunmuş olur.

benim cânım
hangi dağda gizlendi
çık dağdan
cân
çık dağdan

— DAĞLAR DELİSİ —

Eldeki şiirde de, doğanın karanlıklarında yürüyüp, kovuklardan ejderhalar çıkardığını söyleyen şair, nedense bu mistik gücünü uykuya bırakır.

Doğanın gücünden, insanları ezen etkisinden kurtulmak için insanlar dinlere bağlanırlar. Çelebi, Budizmle, (Sidherta); Hristiyanlıkla, (Kilise); Müslümanlıkla, (Örneğin, Mevlevi tarihiyle "Sema-ı Mevlâna") uğraşır.

Dünyanın kötülüklerle dolu oluşu (gnostism), bir yorumlanış biçimiyle, Mistisizmde de kullanılır. Çelebi'nin varlığını giderek bütün "benliklerin" varlığını tehlikeye sokan "haramiler" vardır.

zehirle gülen zümrüt
ve yakut yatak içinde
bir zaman
beni uğurlamaya gelen
haramiler

— MAĞARA —

Dünyanın nimetleri "zümrüt"tür. (Zehir!). Yakut haramilerindir. O, Tanrıyla birleşmeye giden beniyle, bu dünyacıl varlıklardan, kötülüklerden dostça uzaklaşır. Uğurlanır.

Doğayı yenmek için doğaya katılan, onda eriyen insanların bu edilgen tutumu, onları ancak, avutabilir. Her zaman bir şeylerin belli belirsiz ayırdında olacaklardır, Mistisizm yolunda olanlar.

dağın içinde ne var ki
güm güm öter

— HE —

3. Doğa - Zaman

Doğa - zaman ayrılamaz bir bütündür. Bu gözlükle önce doğanın yaratılışı (kozmogoni) açısından bakabiliriz Çelebi'ye.

Çelebi bütün evreni taşımaktadır geçmişinde. Ruh, mistisizmin yaratılış ve evrim kuramına

uygun olarak maddeden, bitkiye, hayvana ve insana değin yükselir. Herşeyde ruh vardır. Ruh öbür dünyaya, spirütüalistlerin deyimiyle spatyuma gider. (Bkz. Dr. Bedri Ruhselman, **Ruh ve Kainat,** 3 Cilt, Gayret Kitapevi, 1946) Yeniden gövdeye bürünerek dünyaya gelir. (Reenkernasyon) (Bkz. Reşat Bayer, **Reenkernasyon,** Özgü yayınevi, 1965) İnsan dünyadayken geçmiş dünyalarda oluşunu unutur. Aşağıdaki örnekte görülen "unutma" böylesi bir unutma olabilir.

acaba ot gibi yerden mi bittim
acaba denizlerde mi şaşırdım
ve ne zaman nasıl unutmaktayım

— MISRİ KADİM —

Dünyanın kuruluşundan, jeolojik dönemlerinden bu yana, varlıklar bir "melâl" içindedir. Çelebi, önce madde, sonra bitki ve trilobit olmuş, tâ trilobitken Tanrıdan ayrılmanın dünyada var olmanın acısını melâlini duymuştur.

50 000 000 sene evvel
ılık bir denizde trilobitken
duydum melâli
zaman nedir unutarak
açıp ağzımı
bütün denizleri içtim

— TRİLOBİT —

Zaman yukarıdaki örnekte de görülebileceği gibi, durdurup, yok edilebilir. Böylesi durumu, Tanrıyla birleşerek mistik bilinç gerçekleştirebilir. "Zamanlar" yok olur. Hepsi, bir anda görülebilir.

zamanları gördün mü
bir iğne deliğinden

— ADIMI UNUTTUM —

Zaman sürekli olarak akmakta, geçmiş durmadan "bu an" olmaktadır. Bu andır bütün anların özü. (Bu düşüncenin kökü Budizmde bulunabilir. Ayrıca, zamanı zaman etmek anlamında "hayyamvari" bir açıdan, Çelebi'nin bohem yaşayışı göz önünde bulundurularak ta yoruma gidilebilir.)

yaşamak
bu ânı yaşamaktır

— MISRİ KADİM —

Bu andaki "ben" ler eskir, yerine yeni benler gelir. Evren sürekli olarak devinim içindedir.

bir adım attığım yerde
ne vardı ki
gitmemle kayboldu

— ADIMLAR —

"Ben" dir Çelebi'nin bütün zamanını, evrenini yaratan. Bu anlayış, Çelebi'de yer yer solipsizme, içe kapanmaya (Otizm) yol açsa da daha önce gösterdiğim gibi, Çelebi, güm güm öten dağın bilincindedir. Şairde bütün çelişmeleri ve iğreti yanlarıyla bütün bir doğu macerasını buluyoruz.

4. Birey - Bireyler

İnsanlar mistisizmin verdiği bütüncü gözlükle bakılır. İnsanlar diğer varlıklar arasında pek önemli görülmez.

kesilmiş insan başı oluyor
kesilmiş manda başı olduğu gibi

— LAMELİF —

İnsanın doğada önemsizliğiyle verilen örnekte olduğu gibi, alay bile edilir. Bir bütün olarak kavranmaya çalışılırsa evren, insan orada kendi önemsiz yerine konulur.

dünyalar kuruldu
dünyalarda şehirler kuruldu
ve birden
kendimi bir şehirde buldum
yaşayan ve ölen insanlardan
kendimi bir şehirde buldum

— İÇİMDEN —

İnsanlar "yaşayan ve ölen" varlıklardır. İnsantekinin bireysel niteliklerine inilmez, tek tek bireylerin ötesinden bakılmak istenir insana.

İnsanlar yetersizdir doğa karşısında, uygarlığı geliştirmelerine karşın uygarlığa yabancıdırlar: Böcektirler. Sıkılırlar evlerinde.

allahtan pencere açmışlar içi sıkılan evlere
pencereler olmasaydı
nasıl gezerlerdi
karanlıklarda
ayağa kalkmış böcekler

— ŞEHİRLER —

Karanlıklarda yaşar insan, çünkü aydınlık gerçekleştirilmesi çok zor mistik yaşantının sonuncundadır. Tanrıdır aydınlık olan, insan karanlıktır.

Kentler oldukça soyutlanmıştır. Çelebi'nin kafasında. Yukarıdaki "İçimden" şiirinde görüldüğü gibi, "şehirler" kendi istemi dışında kurulmuştur, Doğa ile "şehirler arasında ayırım yoktur. Doğayla nasıl ilgileniliyorsa, "şehir"le, toplumla da aynı tavırla ilgilenilir. "Sosyal vakalarla uğraşamazsınız. Yapamayacağınız şey üzerinde fikir yürütmek de aptallıktır. O zaman küçük adi ve bayağı bir şekilde anlamadığınız fikirlerin müdafii olursun. Afişdeki sinek pisliği gibi bir şey olursunuz. Kendi işimi düzeltemiyorum, kaldı ki milletin işini düzelteceğim." — 1953'de **Yeditepe**'de Fikret Ürgüp'le yaptığı konuşmadan Toplumsal olaylarla uğraşmak, "ben" in yitirilmesine yol açabilir. Başkalarıyla iletişime geçemeyecek denli uzaktır onlardan. (Anlamadığınız fikirlerin...)

İç dünyasını başkalarıyla ilişki kurarsa yitireceğini sanır. İç dünyası yiterse, "afişteki sinek pisliği gibi" olmak zorunda kalacaktır.

"Şehirler" ya şairin genelleme gereksinmesinden ya da doğanın ezici gücü altında ezilmesinin, doğanın kendisini küçük görüşünü dışarı vurmak gereğinden soyutlanır.

apartmanlar yaldızlı nişan şekeri kutularıdır
içinde siyah ve sarı bakışlı böcekler otururur

— ŞEHİR —

"Şeker kutusu evler" uygarlığın doğaya yabancılaşmasını belirtir.

Çelebi nasıl tümüyle mistik değilse, olamıyorsa, insanları ve "şehir" leri de tümüyle soyutlayamaz. Onların kendine bakışlarını izler, bilir.

elime bakarlar da
ayağıma bakmazlar
paramı isterler de
beni istemezler

— ÇİNGENELERİM —

Çingeneler, Hint'ten Doğudan, o büyülü kaynaktan dünyanın çeşitli ülkelerine yayılmış bu kişiler, yabancıdır şaire. Çingeneler halkın simgesidir. İnsanlardan çok ayrı bir yapı taşıyan

bakarlar bana
gövdemi görürler
ben başka yerdeyim

— CÜNEYD —

Kendini insanlardan uzak kılacak biçimde oluşturan şair,

yeşil otların içine gömülen çingenelerim
otları yemezler
o otlar tatsızdır
katırlar yer

— ÇİNGENELERİM —

"Yeşil otların içine gömülen", doğaya katılan, çingenelere uzaktır. Çingenelerin "katırların yiyeceği otları yemeyen", değişik, biraz önemsiz ve ironik açıyla görülen varlığı, Çelebi'nin dünyasının bu kişiler arasında geçersizliğini gösterdiği için, şaire acı verir. Toplum içindeki **konumu,** dolayısıyla yığınlardan uzak bir **sınıfın** adamı oluşu, ona acı verir. Yalnızlığını duyar insanların arasında.

istanbula bakıp da
beni görmeyen çocuklar
camlı odalardan

— ÜSKÜDAR —

"Camlı odalardan" kent görünür, kentte Çelebi'yi göremez çocuklar, yalnızdır şair, görünmezdir.

Sever Çelebi, İlgi duyar insanlara. Mistisizmin odak noktasıdır aslında sevgi, "aşk" Sevdiği, önemli gördüğü "biri" vardır toplumda. Onun için herkesi sevemez.

camlar içinde bir can var
canlar içindeki
câaan

— SANDUKALAR —

"Can"ı sever. Can insandır, "böcek" tir.

sevgilim bir böcektir
taştan duvarlar içinde
beş senedir getirdiğim şekerleri yiyip
elimi ısırmıştır

— ŞEHİR —

"Sevgili" ye şeker getirilir, buna karşı sevgili elini ısırır şairin. (Kadın erkek ilişkisinin soyutlanışı!)

Sevilen masal ülkesindedir. Hem "şehirde" hem masaldadır. Yarı gerçektir sevgili. Genellersek, Çelebi'nin dünyasında herşey yarı gerçektir.

çin kadar uzaklardan
can kadar yakınlardan
sen bir masal kızısın

— MARİYYA —

Yitirilir sevgili. Gerçekler dünyasında "bulmak, rahat etmek" yoktur. Acı vardır. "Zehir" vardır.

aynalarda seni ararım
bu zehirde seni ararım
bu dünyada seni ararım
mariyyaaa

— MARİYYA —

Sevgili aynada aranır, narsistdir Çelebi. Be nine kapalı, mistik dünyası cinsel ilişkilerde de narsits kılabilir Çelebi'yi.

Dünya boşlanmalıdır. Tanrıyla birleşilmelidir. Ama yaşanır yine gerçek dünya.

bilmemek bilmekten iyidir
düşünmeden yaşayalım
mara

— MARA —

Çeker dünya Çelebi'yi. Var olma içgüdüsü sarar. Unutabilir her şeyi. Düşünmeyelim, bilmeyelim diyebilir. (Bu sözlerin, **bilgi**den çok yaşamaya değer veren mistik dünya görüşüyle ilgisi de vardır.) Bu yüzden "zehir" dir yaşamak. Çelişmedir. (Dünyada ya da Tanrıda yaşama zıtlığı!)

Mistisizmde günlük yaşamaya değer verilir. Hattâ cinsel birleşmeyi Tanrıyla birleşmek olarak yorumlayan mistikler vardır. (Tantrism!) Çelebi dünyaya önem veren bu tavrı dolayısıyla çelişmeler içinde olan bir mistiktir. Şairliğinin kaynağı budur belki!

4. - 5. Birey - Zaman, Bireyler - Zaman

Birey - zaman, bireyler - zaman gibi iki ayrı ilişkiyi tek bir başlık altında inceleyeceğim. Çelebi'nin dünya görüşü bunu gerektiriyor, çünkü birey, bireyler iç içedir onda.

Birey kendi tarihi içinde (ömründe) her döneme kendi benliğinin damgasını vurur.

geçip gittiğim yerlerden
iç içe
öne
ve arkaya bakan
bir sürü
ben
ler
koymuşumdur

— ADIMLAR —

Çocukluk dönemini bıraktığı "ben" i, onu çok uğraştırır. Giderek, Çelebi çocukluğuna takılmıştır diyebilirim. Üç yönlü yorum getirebilirim bu duruma.

1. Çelebi, durmadan değişen yenilenen, "bu an" olan evrende her an yeniden doğan çocuktur. Bilmek, yaşamı yeniden öğrenmek, tavrıdır bu.

2. Ruhhekimliği açısından, sığınmadır çocukluk.

kertenkeleler kaçacak
ve biz güneşten saklanacağız

kural dışı

Birdenbire patladı fırtına
Birdenbire toprak, su, ağaçlar
Kurşunî ve boyna alçalan gök altında
Öpüşmeye durdular.

Yağmur değil kuşlar
Nasıl da ipince yukardan aşağı
Nasıl da kural dışı
Sağıla sağıla yağdılar

Oysa avcıların işiydi
Söndürmek kuş gözlerini...

Ruşen HAKKI

çok yaprakların altına
şamandıra babacığım
çok uslu oturacağım
yaramaz kız gelecek diye

— ŞAMANDIRA BABA —

"Şamandıra baba" Çelebi, yaramaz kızla güneşten, gerçekten kaçıp, sığınmaktadır çok yaprakların altına. Şair yaramaz kızla çok yaprakların arasına kaçıp, çocukluğuna sığınmaktadır. Çocukluk dünya gerçeğinin bilinçte az yer etmesiyle mistik bilince yaklaşmaktadır.

ömer çocuk ne içer
süt içer
fo içer
kame ister
oto yapar

— ÖMER ÇOCUK —

Masal dünyasını, insanlığın binlerce yıllık yok bilincinden (unconsciousness) fışkıran ritmli büyülü sesleri çocuklukta bulabilir.

3. Çocuklarda kendini bulabilir, Çelebi. Sever bunun için çocukları. Toplumsallıktır çocuk onda.

başkasının çocuğu da olsan
sen bir insan yavrususun
bir insan yavrusunu sevmek istiyorum
ağzı
burnu
kulağı
ve sıcak kanı olan
ve uyumayı bilen
Bir insan yavrusunu
uyu
çocuk
uyu
dizimde

— ŞEFKAT —

Kendisinin dışındaki insanlara yaklaşma, çocukla olur. Yaşama bağıdır çocuklar. İnsanları soyutluklarından çıkarıp, yaşanır duruma getirirler.

yanan parisin çocuklarını
öperek ağlamak istiyorum
belki masallarımla uyanırlar

— FRANSA İÇİN ŞİİR —

B. 5 A. HALET'İN KİŞİLİĞİ

Dünya görüşlerinin irdelenmesi, şairlerin kişiliklerini açığa çıkarmamızda verileri oluşturuyor.

Şairlerin dünyayı anlatmaya çalıştığımız biçimde görmelerinin ruhbilimsel kaynağı nedir? Bu soruyla kişilik ruhbilimine girmiş oluyorum. N. Hikmet'te de gördüğümüz gibi, şairin dünya - insan ilişkilerinin temelini oluşturacak kişiliğinin kuramı, içe dönük, dışa dönük tiplerinin incelenmesiyle aydınlatılabilir. Bu iki tipi saptamak için, Jung'un deyimiyle, iç ve dış dünyadan gelen etkilerin sonuçlarını saptamak gerekiyor.

Asaf Halet, Dünya görüşünde taşıdığı mistik yapıyla içe dönüklüğün içindedir. Eldeki şiirinde de görülür bu. Sürekli içe dönmelerdedir şair, "ben"iyle uğraşır durur. Gerçeklere göre değil inançlarına göre davranır. Çizelge 1'i göz önünde bulundurursak (Çizelge, geçen sayılarda yayınlanmıştır.), inanç yapısı algılarını oldukça etkileyecek güçtedir diyebiliriz.

Jung içe dönük tipleri dörde ayırır. Çelebi bunlardan "içe dönük düşünür" tipine girer. "Düşünce öznede başlar öznede biter. "Dış dünyaya ne denli yönelirse yönelsin, dışarıya çevirdiği ruhsal erki (enerjisi) kendi benliğinin kurulması içindir.

Çelebi, düşünce ve sezgilerini birleştiren biri olduğu için, sezgisel içe dönük tipin içindedir de. Sezgisel ve düşünür içe dönüklüğünün kaynaşmasından doğmuştur kişiliği.

Dünya görüşünde de gördüğümüz gibi, uygarlıktan insanlardan sıkılması, kendine göre olmayan dünyada yaşamaya katlanamadığı içindir. (Alaycı oluşu!) Kültürel koşulların birikiminde, pek kolay rastlanacak içe dönüklerden değildir Çelebi, mistisizmi yarı bilinçlilikle taşırken. Onu şizofrenik bir dünyaya, otisme yer yer sürükleyen bu durum

(hayal hayal içinde
dünya hayal dolabıdır.

— AYNA —

değişik bir kişiliğe, şairliğe, toplumsallığa yol açtığı için, ruhsal enerjinin boşalımını sağlıyor.

BİZE YAZI GÖNDERENLERE

Genellikle ozanlar, şiirlerini imzasız ve mektupsuz göndermektedirler. Yazdığı yazının, şiirin altına imzasını atamayan kişi işini ciddiye almıyor, sorumluluğunu bilmiyor demektir en azından. Bundan böyle şiirlerini imzasız ve mektupsuz gönderenlerin kâğıtları okunmayacaktır.

ŞİİRİMİZİN USTALARI

(32. Sayfadan)

Kalmış gözü arkada,
Kendi ayakta kızın.

En gürültülü şarkılar
Çalarken plâkta,
Onlar orda oturur
Denize bakarlar.
Avunmaya muhtaç bu gençlik
Ey kız anası ihtiyarlar,
Ey denizlerden esen serinlik.

BARBAROS MEYDANI

II

O dediğim yere yaz mevsiminde
Geceleri sık sık giderdim.
Elektrik direkleri dibinde
Toplananlar yok şimdi.
Toz toprak içinde
Güreş eden çocuklar,
Top oynıyanlar yok şimdi.
Kol kola gezinen genç kızlar,

Peşlerinde dolaşanlar yok şimdi.
Garip adamlar görürdüm :
İçmiştiler, müthiş.
Zayıf kadınlar görürdüm :
Bitmiştiler, bitmiş.
Kalabalık aileler
Evlerinde duramamış,
Kalkıp gelmiştiler.

TRAVERS

Sonraki ben mumyalarda ölümlerden sonra
Islak bölmelerde saklı...
Kağşamış kapağım kaldırılırsa
Yaşadığım çağdan çarpar genze
Buruk bir arsenik kokusu.

Ben bir traversim entraverti :
Gök-delen ve ehram çürük omuzlarımda
Dünyanın bütün dilleri varyantlarımla dolu
Dağbaşı raylarımda hattâ
Büyük şehir yorgunluğu,

Varım dünya kurulalı, bir suyun başındayım
Bir kuyunun dibinde, bir tezgâhın önünde
Bir geminin yanında, bir kalem elimdeyim.
Geçer gider trenler transit
Ben kendi derdimdeyim.

Geçer gider koca kompartımanlar
Ve zift üzerimde, dört yanımda vida, somun
Ağır demir raylara ben çakılı.
Geçer gider uğultusu çok tez trenlerin
Kalır makas, kalır kara somunlarda tuzu
Alnımdan düşen terin.

Kaldırmış diye belki bunca ağırlıkları
Gösterilir sonraki ben uygarlıkların
Gösterişli müzelerinde yitik,
Kat kat sargılarla bir mumya -
- Gibi gülünç belki
Paslı, ezik, hurda
Bir travers entraverti.

SOLGUN BİR GÜL DOKUNUNCA

Çoklarından düşüyor da bunca
Görmüyor gelip geçenler
Eğilip alıyorum
Solgun bir gül oluyor dokununca.

Ya büyük şehirlerin birinde
Geziniyor kalabalık duraklarda
Ya yurdun uzak bir yerinde
Kahve, otel köşesinde
Nereye gitse bu akşam vakti
Ellerini ceplerine sokuyor
Sigaralar, kâğıtlar
Arasından kayıyor usulca
Eğilip alıyorum, kimse olmuyor
Solgun bir gül oluyor dokununca.

Ya da yalnız bir kızın
Sildiği dudak boyasında
Eşiğinde yine yorgun gecenin
Başını yastıklara koyunca.

Kimi de gün ortası yanıma sokuluyor
En çok güz ayları ve yağmur yağınca
Alçalır ya bir bulut, o hüzün bulutunda.
Uzanıp alıyorum, kimse olmuyor
Solgun bir gül oluyor dokununca.

Ellerde, dudaklarda, ıssız yazılarda
Akşamlara gerili ağlara takılıyor
Yaralı hayvanlar gibi soluyor
Bunalıyor, kaçıp gitmek istiyor
Yollar, ya da anılar boyunca.

Alıp alıp geliyorum, uyumuyor bütün gece
Kımıldıyor karanlıkta, ne zaman dokunsam
Solgun bir gül oluyor dokununca.

KUĞULU GÖL

Saysak olacağı sekiz on gecedir
Ancak o kadardı, candan istediler.

Bilsek, öncekiler de bizim gibi miydiler?
Kirli badanalardan silinmiş gülüşleri,
Bir ölü sessizlik kalmış onlardan arda.
Bilsek, aynı ürkek parıltılar mı vardı,
Gecenin bir yarısı bu eski evde
Usulca yakılan lâmbalarda?

Hangi gizli ayışığı bazı gecelerde
Yükseltir denizleri yatak kıyılarına?
İkili dilekleri kamçılar ılık su
— Haydi, gel!
Sonra aynı anda beraber, haydi!

Saçlar solar serpintiler bitince...
Yorgun uzar bir düşünce : Burdaki bu,
Aynı kısık soluklardan sonra
Yüzyıllar önce, yine böyle uyuyordu.

Senin sevmelerin ne kadar çoktu aslan
Zeus!
Kimi boğa, kimi kuğu biçiminde.
Senin yaklaşmaların ne kadar değişik,
Amphitryon ya da altın yağmuru...

Şimdi nerde o sayısız
Aldattığın dertli Hera,
Nerde bindiğin azgın atlar?
Neden sıkıntıyı, hüznü, pişmanlığı getiriyor
Gecesefalarının açtığı saatler?

GÜLÜŞLERİ

Dedeler, nineler gülümser utangaç,
Torunlarını severken.
Gelinlere, oğullara bakışlarında yansır
Kendi gençliklerinden bir gece
Bilirim.

Çırpınan bir kelebek kanadı mıdır
Sevdiğinin elini tutan elinde?
Duyar gibi o gizli seslenişi çağlardan :
— Örselenir, zedelenir ne kadar kollasan
Bu büyülü nakışlar bir tutam toz olacak! —
Severken bir genç kızı delikanlı
Dalgın, titrek gülümser
Bilirim.

Uykusunda, uyanık, seyredilen bir çocuk
Gülümser masum.
Yıllar sonra bileceği yakınlığı o yaşta,
Anne baba arasında adlandıramadığı
Bakışları, ilgiyi şimdiden anlar da
Gülümser
Bilirim.

Yaşanmamış geçmişleri doldurur gönle,
Parlayan yüzükler altın sarı, eski.
Gülümser bir zamanlar annesi gibi pembe,
Parmağına takılı halkada, gözlerinde
Bütün ölmüş kızların eskimez sevinci,
Gülümser nişanlı kız
Bilirim.

Dalgalı denizlerin fırlattığı tekne
Parçalanmış yatarken kumlar üstünde;
Dinler bir gencin aşkla yaptığı savaşı,
İşte yine açık kapalı pencere
İşte yine yıkıntılar önünde
Kendi yanık günlerini hatırlar
Yaşar dinmiş acıları yeniden,
Dinler ve gülümser Yaşlı
Bilirim.

ŞİMDİ DEĞİL SONRA

Ürperen sokakları süpüren tipide
Yürürken hızlı
Şimdi değil sonra
Vurur yüzünüze aralık kapımdan
Bir garip yaz sıcaklığı.

Bir an durursunuz beklemiyor gibi bunu
İçeriye girseniz
Şimdi değil sonra
Yaşamak telâşı çekip götürür sizi
Esen soğuk rüzgârda.

Şimdi değil sonra
Bakarsınız yaşamak bir gün bırakıverir
Sizi benim yollara.
Bir zamanlar kayıtsız önünden geçtiğiniz
Eski kapı
Çıkar sisler içinden karşınıza açık.
Sahi
İçerde
Sizin de
Hayatınız vardı.

Ve ancak o zaman anlarsınız
Yıllar önce gösterdiğimi kışı.

Yazdı
Şimdi değil sonra.

DÖNME DOLAP

Nerden niçin mi geldim
Bilmeden bir şey diyemem, ya siz?
Hem hiç önemli değil
Geldim; yer açtılar, oturdum
Girip çıkanlar vardı.
Zaten ben geldiğimde.

Başka şeyler de vardı, ekmek gibi, su gibi.
Gülüşler öpüşler ne bileyim hepsi.
Doğrusu anlamadım bir düğün-dernek mi
Sonra da kimileri düşünceli, durgundu
Gidenler neye gitti doğrusu anlamadım
Zaten ben geldiğimde.

Bir luna-park mı bir konser bir gösteri
Bilmem pek anlamadım önüm kalabalıktı
Sıkıştığım yerde vakit çabuk geçti
Bak dediler baktım pek bir şey göremedim
Hem her yer karanlıktı
Zaten ben geldiğimde.

Benim tek düşüncem büzüldüğüm köşede
Nasıl çekip gideceğim kalk git dediklerinde
Çünkü çıkmak sıkışık sıralardan mesele
Kalkacaklar yol vermiyor bakacaklar
ardımdan
Az mı söylendilerdi şuracığa ilişirken
Zaten ben geldiğimde.

BİZE GELEN KİTAPLAR

o Aç Ekin. Ali Çapan. (Şiirler) 1972, Gaziantep. Fi. 4 lira.

o Annenin kılavuzu. Dr. Turgay Atasü - Dr. Derin Kösebay. Milliyet Yayınları, Bilgi Kitaplığı. 1972 İstanbul. Fi. 25 lira.

o Bağdat Demiryolu Savaşı. Edward Mead Earle. Milliyet Yayınları. Tarih Dizisi. 1972 İstanbul. Fi. 25 lira.

o Boran. T. Ahtanov. Yar Yayınları. 1972 İstanbul. Fi. 15 lira.

o Bu Şehr-i İstanbul ki. İstanbul üzerine, anılar, gözlemler, izlenimler, sohbetler. Milliyet Yayınları. Genel Kültür serisi. 1972 İstanbul. Fi. 20 lira.

o Çıkınımda Anadolu. Arif Coşkun. Yetitepe Yayınları. 1972 İstanbul. Fi. 7,5 lira.

o Dünya Tiyatrosu Tarihi. Cilt II. XVIII Yüzyıl sonundan günümüze kadar. Özdemir Nutku. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Yayınları. 1972 Ankara. Fi. 58 lira.

o Hayatımız Üstüne Şiirler. Nihat Behram. Yücel Yayınları. 1972 İstanbul. Fi. 6 lira.

o Hastane. Arthur Hailey. Milliyet Yayınları. Roman Dizisi. 1972 İstanbul. Fi. 20 lira.

o İktisat Kılavuzu. Tevfik Çavdar. Milliyet Yayınları. Bilim Kitaplığı. 1972 İstanbul. Fi. 20 lira.

o İzmir Ateşler İçinde. Ann Bridge. Milliyet Yayınları. Roman. 1972 İstanbul. Fi. 25 lira

o İnsanlar Uyanıyor. Aziz Nesin. Mizah Hikâyeleri. Cem Yayınevi. 1972 İstanbul. Fi. 2,5 lira

o Kediler Kralı. Barbara Sleigh. Milliyet Yayınları. Çocuk Kitapları Dizisi. 1972 İstanbul. Fi. 10 lira.

o Kostantiniye Düştü. Steven Runciman. Milliyet Yayınları. Tarih Dizisi. 1972 İstanbul. Fi. 20 lira.

o Madalyon. C. C. Bergius. Milliyet Yayınları. Evin Romanları. 1972 İstanbul. Fi. 25 lira.

o Nasrettin Hoca Fşkraları. Samim Kocagöz. Yeditepe Yayınları. 1972 İstanbul. Fi. 4 lira.

o Sonsuz Topraklar. Jorge Amado. Roman. Yar Yayınları. 1972 İstanbul. Fi. 20 lira.

o Sinema Sanatı. Nijat Özön. Gerçek Yayınevi, 100 soruda dizisi 1972 İstanbul. Fi. 12,5 lira.

o Şafağın Demircisi .Tekin Sönmez. Şiirler. Nadas Yayınları. 1972 İstanbul. Fi. 7,5 lira.

o Şiirler. Fethi Giray. 1972 Ankara. Fi. 20 lira.

o Vergilius. (Çoban Türküleri). 1970 Ankara. Fi. 6,5 lira.

o Yaşantı. Şiirler. Nejdet Evliyagil. Ajans Türk Yayınları. 1972 Ankara. Fi. 5 lira.

o Yaban Gülü. Katrina Roman. Sally Salminen. Milliyet Yayınları. Evin Romanları .1972 İstanbul Fi. 20 lira.

o Tanrıça Taşı. Roman. Anne Maybury. Milliyet Yayınları. Evin Romanları. 1972 İstanbul. Fi. 20 lira.

o Türk Halk Şiiri Antolojisi. Milliyet Yayınları. Türk Klasikleri Dizisi. 1972 İstanbul. Fi. 20 lira.

o Türkü Olan Kadın. Hikâyeler. Nursen Karas. 1972, İstanbul. F. 6 lira.

o Turizm Rehberi. Milliyet Yayınları. 1972 İstanbul. Fi. 20 lira.

o Taş. Roman. Hakkı Özkan. Milliyet Yayınları. Çocuk Kitapları Dizisi. 1972 İstanbul. Fi. 10 lira.

ESTETİK DUYGU VE SOYUTLAMA

kaya özsezgin

Dış dünyada görülen nesneler, sanatçının yaratıcı etkinliği karşısında birer araç olarak kullanılınca — yani belirli bir anlayışın gereklerine göre soyutlanınca — doğal niteliklerinden — bir ölçüde — ayrılıyorlar. Bu ayrılışta, sanatçıyı yöneten, kişiliğini oluşturan iç ve dış etkenlerin önemli bir payı var. Etkenler kesin biçimde göz önüne alınmazsa, sanat dönemlerini ve bu dönemleri belirleyen kişilikleri de ayni görüş açısı içinde yorumlamak gibi açmazlara düşülebilir. Ama bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz nokta, dış dünyayı belirleyen doğal güzellikle, sanat eserinin kişisel güzelliği arasındaki ayrımın, seyirci açısından anlamı ve önemidir. **Wilhelm Worringer**'in 1908'de yayımlanan ve üslûp psikolojisi üzerine ayrıntılı bir araştırma niteliği taşıyan "Soyutlama ve Einfühlung" adlı eseri, sanat eserinin estetik alanını, doğal güzelin — yani görünür objenin — estetiğinden kesin olarak ayırmakla işe başlıyordu. **Platon**'dan bu yana, genel felsefe konuları arasında, çeşitli düşünürlerce değinilip geçilen, kimilerince de sistemli birer görüş çevresinde belirlenmeye çalışılan sanat eserinin ve güzelliğin anlamı, genellikle birbirine dönüşen kavramlar biçiminde ele alınmış; sanatçı denen kişi, doğal güzelliği, biraz da moral değerler çerçevesi içinde yansıtabildiği ölçüde dikkate değer görülegelmiştir. Ruhumuzdaki gerçek güzelliğin, sanat eserinde ifade bulması amaçlanmıştır genellikle. Aslında soyut bir kavram olan estetik, bir yandan toplumu oluşturak kurumlarla ilişkili görülürken, öte yandan insanın içsel hayatının madde üzerindeki yansıması ve bu yansımanın güzelliğe ilişkin değerleri açısından da yorumlanmıştır. Örneğin **Platon**, güzeli eşyanın bir niteliği gibi görürken, **Kant**, güzelliği eşyada değil, zihinde ve ruhta aramış; sanatın tarih ve sosyolojisi üzerinde çalışanlar ise — örneğin **Taine, Guyeau, Hannequin** v.b. — estetiği, felsefeden bağımsız bir bilim sayarak, sanatın evrimini yöneten yasaları, toplumsal gelişmelere paralel biçimde bulmaya çalışmışlardır.

Yaşadığımız yüzyılın başlarına gelinceye kadar, sanat eserinin estetiği konusunda öne sürülen bütün görüşler, aslında yaratma olayının karanlık noktalarını aydınlatmaya yönelen ve sanat eserinin anlaşılmasını sağlayan yeni ufuklar da açmışlardır. Bir tablo, ya da bir heykel karşısında birtakım çağrışımlar yakalamaya uğraşan, eserin özüyle doğal bir ilişkiyi gerçekleştirmek isteyen seyirci açısından, bu bilgilerin elbette önemi vardır. Sanat eserine yansıyan güzelliğin, dış dünyada varlığını sürdüren doğal nesnelerle sadece "arızî" bir bağlantı içinde bulunduğu, sanat eserini oluşturan asıl güzelliğin, temel öğelerde — yani çizgide, renkte, maddede — anlamını bulduğunu, seyirci ancak "özdeşleşme" süreci içinde kavrayabilir. **Worringer**, duyulur objenin varolma koşulunu, duyulur veri ile seyircinin kavrayıcı etkinliğinin bileşkesine başlarken, bu özdeşleşmenin anlamını vurgulamış oluyor. Bu kavrayıcı etkinlik, Fransızların "empathie" adını verdikleri "einfühlung" dur. Kavrayıcı etkinliğin yani "einfühlung"un estetik hazza, güzellik duygusuna dönüşmesi için, karşımızdaki çizgi, renk ya da biçimin, yaşama duygumuzu içermesi gerekir. Biz bu yaşama duygumuzu, "nasıl olduğunu bilmeden, onların içine, derinliğine" (1) sokarız. Sanatta aranan mutluluk olanağı, huzur ihtiyacı, bu karşılıklı alışverişden doğar. Kuşku yok ki, burada, nesnelerin önemi üzerinde durmak gerekir. Bilinçli ve algılayıcı bir seyirci için dış nesneler, belirli adları simgeleyen olağan görüntüler değildir. Onlarda kişiyi etkileyen gizli sentezler, duyguları harekete getiren görünümler, yaşadıkları çevre içinde gözü okşayan nitelikler vardır. Sanatçı, bu nitelikleri kavrayan ve eserinde malzeme olarak değerlendiren kişi değil midir? Van Gogh, kardeşine yazdığı mektupların birinde "nesnelerin kendilerini, yani gerçeği duymak, resimleri duyup anlamaktan daha önemli, daha verimli" (2) derken, sorunu, bir sanatçı duyarlığı açısından değerlendirmiş oluyordu.

O halde yaşama duygumuzla, sanat eserinin temel öğeleri arasında doğrudan doğruya bir ilişki söz konusudur. Sanat eserinin maddesi içindeki görüntüler, bizim yaşama duygumuzu etkileyerek, nesnel varlıkların zaman ve mekân içindeki asıl kimliklerinin ortaya çıkmasına, çok zaman görülüp geçilen ve üstünde durulmayan yönlerinin belirmesine ortam hazırlar. Bu yönler, yaşama duygumuzu canlandırır. Ancak bundan sonradır ki, önümüzdeki eser bizim için basit bir görüntü olmaktan çıkar, bir "mizac" ın, bir duyuşun, bir algılayış biçiminin anlamına bürünür. Başka bir deyişle, soyutlanır.

(1) Wilhelm Worringer, "Soyutlama ve Einfühlung", İ.Ü. E.F. Yayınları, 1971
(2) Van Gogh, "Theo'ya Mektuplar", Yankı Yayınları, 1969

İnsandaki bu soyutlama içtepisini, **Worringer** bütün sanatların başında gelen bir nitelik olarak görüyor. İnsan, yaşadığı çevreyle doğal bir ilişki içindedir. Çevrenin fiziksel niteliği, onda, bir düşünme, yorumlama, belirleme güdüsünü oluşturur. Tarih öncesinin ilkel mağara resimleri, bu güdünün prototipi olarak düşünülebilir. Hayata ve çevresine bakışındaki kişisel değerlendirmeler kendi yorumu dışında farklılaşan hayat biçimleri konusunda da bilgi edinmesini o biçimleri kavramasını gerektirir. Zihinsel yapısının yaratıcı eylemleri, kendi oluşumuna yabancı kalmadığı gibi, kendi dışında oluşan görünümler dünyasını da benimsemeye yöneliktir. Kabuğun altında, görünürün ötesinde gizli kalan cevheri ele geçirmek, hayatını bu cevherle zenginleştirmek için çaba gösterir. Bu ise onu, sürekli olarak "seçme" ye, belirlemeye, düşüncelerini sıraya dizmeye yöneltir. Bütün bunlara, soyutlama güdüsünün basamakları gözüyle bakmak yanlış olmaz.

Soyutlamanın niteliğini kavrayabilmek için, görünür nesne ile, bu nesnenin tuval üzerine yansıyan "yorum" u arasındaki dolaylı ilişkiyi göz önüde tutmak gerekir. Objeden yoruma varış, çoğu zaman kişisel yetenek, duyuş ve düşünüş formasyonlarının ayni doğrultu üzerindeki birikimlerinden yararlanma yoluyla ortaya çıkar. Bu birikimlerse, az önce sözünü ettiğimiz yaşama duygusu üzerinde etkinlik sağlayabilmek için, dış dünyanın nesnelerine sürekli biçimde yöneliktir. O nesnelerle birlikte varlığını sürdürür. Seyirci, yaşama duygusunu harekete getirecek olanakları elinde bulunduruyorsa — başka deyişle yaratıcı eyleme yabancı değilse — sanat eseriyle arasındaki özdeşliğin kurulması sağlanabilir. **Worringer,** "estetik haz" dediğimiz şeyin — yani sanat eseri karşısında duyulan özdeşliğin, bir objede "kendi kendimizden duyduğumuz bir haz' 'olduğunu belirtmekle, özdeşliğin zorlama kültür birikimleri ve kuramsal yönelimler araya girmeksizin, doğal bir ortamda gerçekleşeceğine işaret ediyordu. Karşımızdaki biçimler, yaşama duygumuzu içermiyorsa, bu doğal özdeşlikten, karşılıklı duygu alışverişinden söz açılamaz elbette. Burada şöyle bir şey akla geliyor: soyutlanmış biçimlerde, soyutlama dozu ne olursa olsun, insanın ortak yaşama duygusuna seslenen, bu duyguyu uyarıcı yönler yoksa, o eser, hayata ilişkin serüvenden yoksun demektir. Yani soyutlama, esere dıştan eklenmiş bir etikettir, kuramsal olarak vardır ve sanatçının duyarlığını belgeleyecek güçten uzaktır. (Van Gogh'un sözlerini düşünelim).

Sanat eserinde soyutlamanın, estetik duyguyu uyaracak, estetik hazzı yaratacak bir gelişme içinde bulunması, sanatçının yaratıcı bilincini "motive" edecek öğelerin, nesnelerin tutarlı biçimde seçilmesine bağlıdır. Öyle ki, bu nesneler, ne oldukları gibi taklit edilecekler, ne de basit birer uyarı niteliğini yansıtmakla kalacaklar.

belki doğacak kızıma şiirler

2.

oooh
haziran

efkâr bastı gönlümü
boğuluyorum

galiz bir küfür halinde
kutsallığıma uzanıyor geceler

bir anne kalbi kadar
yorgun başım

heyecanlıyım sevgiye
titriyorum güzel günleri

bir sabah
çalacağım evrenin bütün zillerini
uyanın çocuklar diyeceğim
kurtulduk

ah benim gelincik tarlalarım
ıssız güvercinlerim
buruşuk durmayın

güller takacağım yaslı dudaklarınıza
gülümseyin

kardeşlik türküsü söyledikçe narlaşan güneş
önü kesildikçe gürleşen ırmak bizleriz
sevinin

oy benim
yaşamayı kuruş kuruş kırıştığım
büyük sevgilim
sen çok yaşa

yaşa ki anlat geleceklere
körpecik fidanları kimlerin çürüttüğünü

ve yaşasın sığırcıkların
vadilere rüzgâr saçan eğemen kanatları

yaşasın ümit
yaşasın herşey yaşasın

varsın olsun ben öleyim
ben öleyim ben öleyim

göreyim ki gülmektedir çocuklar
göreyim ki pas tutmuyor namluyu

Aykut POTUROĞLU

Çünkü — Worringer'in de belirttiği gibi — estetik haz, insanın temelli ihtiyaçlarından biri olan taklit içtepisinin dışındadır. Taklit içtepisi, sanatın birçok dönemlerinde hâkim olmuştur. Daha

dost'dan okurlarına resim notları

Estetik (Esthétique)

Bu sözcük, yunanca duyum anlamına **aestesis** sözcüğünden gelir. Güzeli inceleyen ve bu kavramı temellendirmeye çalışan bir bilim dalıdır. Daha çok felsefenin kapsamı içine girer. Ahlâk konularında "iyi", mantık konularında "doğru" kavramı neyse, estetikte "güzel" kavramının yeri ve değeri de odur. Güzellik konusu, en eski filozoflardan bu yana, birçok düşünürü ilgilendirmiştir. Sanat ve güzellik, yaratıcılık gibi konularda, kendi felsefe anlayışlarının kapsamı içinde, birer yorum getiren bu düşünürlerin başında **Kant** ((1724-1804) gelir. Estetik sözcüğünü genel bir terim olarak, "Critique de la Raison Pure" (Salt Aklın Eleştirisi) adlı eserinde ilk kez bu Alman filozofu kullanmıştır. Daha sonra estetiği özel bir bilim dalı olarak **Baumgarten** sistemleştirmeye çalışmıştır. Genel estetik, güzel kavramı nı çözümler, niteliklerini araştırır, başka kavramlarla olan ilişkisini ortaya koyar; özel estetik ise, güzel sanat kollarından her birinin ilkelerini belirler, benzerlik ve ayrımlarını gösterir. Estetiğin bir başka kolu da sanat tarihidir. Sanat tarihi, sanatın eski çağlardan bu yana geçirdiği evrimi ve başlıca sanat ekollerini, sanat eğilimlerini inceliyerek bunlar arasındaki ilişkiyi, temel ilkeler çerçevesinde saptar.

Estetik, bağımlı, yani öbür felsefe konularıyla karışık olarak Eski Yunan filozoflarının eserlerinde söz konusu edilmiştir. **Sokrates, Platon** ve **Aristo,** bu filozofların başında gelir. Sokrates, karakter ve ruh güzelliği üzerinde dururken, Platon, güzelliği ideal bir kavram olarak görmüş; Aristo, estetiğin başlıca öğesini düzen düşüncesinde aramıştır. Yeni ve yakın çağlarda. estetik üzerindeki görüşlerini sistemleştirerek birer doktrin biçimine sokan düşünürler arasında, **Schiller, Hegel, Taine, Guyeau, Croce, Plehanov** ve **Worringer** sayılabilir.

Sanat problemini sosyolojik açıdan inceliyerek, estetiğe bilimsel bir nitelik kazandırmak isteyen filozoflar da olmuştur. Bu konuda ilk adımı 1719'da rahip **Dubos** atmıştır. Daha sonra **Herder, Taine, Guyeau, Hennequin** ve **Plehanov,** daha sistemli araştırmalara girişmişler, birbirini bütünleyen görüşler öne sürmüşlerdir. Örneğin Plehanov'a göre, sanat toplumsal hayatın bir aynasıdır. Güzel kavramıyla eşdeğerli olan, hoş, yararlı, iyi, lâtif ve lüks gibi değer yargıları ile çoşku, haz, beğeni ve aşk gibi duygular da, estetik kapsamı içine girildiğinden, düşünürleri yakından ilgilendirmiştir.

TDK, estetik sözcüğü için **güzelduyu** karşılığını öngörmektedir.

Soyutlama (Abstraction)

Doğadan alınan biçimlerin, sanatçının duyuş ve düşünüşü doğrultusunda değiştirilmesi işi. Bu değişikliğin ölçüsü ve kapsamı, sanatının eğilimini belirler. Aslında sanat değeri taşıyan bütün eserlerde, belirli bir ölçüde soyutlama vardır. Sanat eserinin değerini ve çağlar önündeki eskimezliğini, biraz da bu soyutlama belirler. Mağara resimlerinden, soyutlamanın en uç noktası olan günümüzün nonfigüratif (figürsüz) resmine gelinceye kadar, soyutlama ve soyut sanat bazı evrelerden geçmiş; temeldeki özdeş değerleri yitirmeden birtakım ortak nitelikler çevresinde belirlenmiştir. Doğada görünen nesne (obje) ile, bu nesnenin resim yüzeyine yansıyan görünümü, yüzeysel bir yargılama ile ayni açıdan ele alınsa bile, resmin malı olan biçim, aslında doğa'nın görüntüsü olmaktan — bir anlamda — çıkmış, ressamın yetenek ve eğiliminin simgesi, işareti olmuştur. Artık resme bu açıdan bakmak gerekir.**Goethe,** "sanatçının seçtiği konu, artık tabiata ait değildir" derken, sanatın temel gerçeğine parmak basmış oluyordu. Sanat tarihçisi **Read** de ayni gerçeğe ilişkin olarak, sanatların başlıca özelliğini, onların soyut olmalarından görüyordu.

Çağdaş resim konusu olduğunda, genellikle soyut sıfatı, doğadan hareket edip ondan aldığı biçimleri belirli ölçüler içinde bozan resimler için kullanıldığı gibi, doğayla bütün ilişkisini kesen figürsüz resimler için de kullanılır. Gerçekte ise soyut resim, doğadan herhangi bir iz taşımayan, doğayı hatırlatmayan resim anlamını taşır.

çok da, bir el ustalığının, bir gözlem maharetinin tarihinden ibarettir. Oysa, örneğin bir tabloyu, sanat eseri haline dönüştüren koşullar, bu türlü bir el ustalığının, giderek bir zenaatkârlığın koşullarından tamamen ayrıdır. Tabii el ustalığını, soyutlamanın bir yöntemi olarak değerlendiren tutumu, bu genellemenin dışında tutuyorum.

Seyirci — resim seyircisi — , Sanat olayına, özdeş niteliklerle donanmış olarak yaklaşmak istiyorsa, nesnel biçimlerle sanatsal biçimler arasındaki **ayrımın** ve **benzerliğin** anlamını kavramaya çalışmalıdır.

DESEN : METİN ELOĞLU

DÜŞMAN

emine gence

Bu sayımızda iki yeni kadın hikâyeci, Emine Gence, Havva Pınar Kür'den ikişer hikâye sunuyoruz, uzun zamandır hikâyeleri elimizde bekliyordu. Çalışmalarını izledik. Şimdi yayımlıyoruz.

Başını çevirip bakmak istemiyordu. Hoşuna gitmiyeceğini biliyordu. Esmer derili olsa, belki. Ama beyaz erkek çıplaklığından nefret ederdi. Yanında yattığını, tavana bakarak sigara içtiğini biliyordu. Neler düşündüğünü merak etmiyordu hiç. Şimdiye kadar merak edilmeye değer bir erkek görmemişti. Erkeklerin karşısında tarafsız kalırdı çoğu zaman.

Birden, adamın bir şeyler söylediğini farketti. Belki de uzun zamandır konuşuyordu. Ama kelimeler ona ulaşmadan, saydam bir duvara çarpıp düşüyorlardı. Ya da aralarındaki boşluk emiyordu kelimeleri. Daha iyiydi kuşkusuz. Hiç bir şey anlamadan yatmak çok daha iyiydi. Adam kalktı. Örtülerden sıyrıldı, gidip ceketinin cebinden mendilini aldı. Sümkürdü. Kadın, beyaz butlarına hoşnutsuzlukla baktı. Neden erkeklerin butları hep böyle beyaz ve yumuşak görünüşlü olurdu? Utangaç, el değmemiş bir genç kız hâli vardı onlarda. Altında hiç bir adalenin kımıldamadığı, tüysüz, pırıl pırıl, ipek gibi bir deri. Korkunçtu. Adam pencerenin önünde durup dışarı baktı.

"Yağmur yağacak" dedi, "Yağmurluğum da yok, ıslanacağım."

Kadın kalkıp banyoya geçti, duşu açtı.

"Şimdi mutlaka konsolun gözüne para koyuyordur. Neden bana vermez ki hiç? Sanki beni utandırmamak için.. Sanki bu yapılan namussuzca bir şeymiş gibi."

Kendini tutamadı, güldü. Hiç bir şeyi olmayan bir kadındı. Kadınlığından başka. Orospuydu, ve kendine sırf bu yüzden saygı duyardı. Ama gelenler onun bundan utanacağını sanıyor, odadan çıkar çıkmaz parayı oraya buraya sokuşturuyorlardı. Bu kanına dokunuyordu işte. Ve erkekler çekiniyorlardı ondan. Sevişirken gözlerine bakmaya cesaret eden bir erkek görmemişti daha. Bütün cesaretleri kırılıyordu o zaman. Kaçar gibi gidiyorlardı. Soylu bir kadın sanılmasından hiç hoşlanmazdı. Hiç bir zaman alçalmıyacaktı.

Su, derisine yumuşacık dokunuyordu. Bir erkek dokunuşundan çok daha güzel, çok daha aydınlık, saf. Belki bir çocuk dokunuşu. Ama yok, şehvetle düşüyordu damlalar derisine. Dalgaların kumsala uzanışındaki gibi bir şehvet.. Gözlerini kapadı, titredi. Doyulmaz bir şeydi. Bir erkeğe verdiğinden çok daha zevkle verdi kendini suya. Tadını çıkardı adamakıllı..

"Parayı yine buraya mı koydunuz?" dedi sert bir sesle. Adam şaşırdı. Kızardı. Utanmıştı. Kadın paraları aldı ve adamın gözüne sokarcasına saydı. Mümkün olduğu kadar bayağı olmaya çalışıyordu. "Pekâlâ" dedi.

"Yağmur yağıyor" diye mırıldandı adam. Özür diliyor gibiydi.

"Dinmesini bekleyin" dedi kadın da.

Erkek, odanın ortasında; uzamış sakalları, beyaz butları ve utancı ile kalakalmıştı.

"Rahatsız oluyormuşsun gibi geliyor." dedi.

"Rahatsız oluyorum."

Karşısında durmuş, bedeninin bütün ayrıntılarına küçümsiyerek bakıyordu.

"Ama çıkarsam iliklerime kadar ıslanırım."

Utanç içindeydi. Bu kadın hep böyleydi işte. Karşısındakini ne kadar küçültür, ne kadar ezerdi.. Hemen gidip yatağa girdi yine. Utancını örtülerin arasına sakladı. Kadınsa, alabildiğine soylu, azametli adımlarla pencereye yürüdü. Utanmıyordu. Ne çıplaklığından, ne orospuluğundan, hiçbir şeyden utanmıyordu. Eşsiz bir felsefesi vardı bu konuda : "Tanrı bazı şeyleri süs olsun diye vermedi herhalde." O da, süs olsun diye verilmemiş olan o şeyleri işe yaratıyordu işte. Hem de karşısındakileri alabildiğine alçaltarak.

Adam bir şeyler söylüyordu yine. Yıkanmak, yağmur, güzellik, gecikmek, falan filan. Kadın her zaman nefret etmişti konuşma denen şeyden. Çok gereksiz bir şeydi bu konuşmak. Keli-

melerin hiç bir anlamı yoktu. Bir takım ses parçalarından ibarettiler. Bir işe yaradıklarını görmemişti şimdiye kadar. Kelimelerin, gerçekten var olan bir takım kavramların yerini tuttuğu, onları ifade ettiği öne sürülüyordu. Oysa kavramlar, sadece tadılır, inanılır ve düşünülürdü. Ses parçaları ile ifade edilemezdi. Kelimeler sadece eşyaların yerini tutabilir, eşyayı ifade edebilirdi. Soyut olanları ise ancak yaşanır ve duyulurdu.

"Bu hayattan da kimbilir ne kadar bıkmışsındır." dedi erkek damdan düşer gibi. Kadın öyle bir baktı ki, hemen sustu. Gözlerini ayırmadan bakıyordu.

"Ama tabii.. istemesen.." dedi, erkek.

Kadın bakıyordu.

"Aslında insandan insana değişir..."

Kadın bakıyordu.

"Yanlış bir şey söyledim özür dilerim.."

Kadın bakıyordu. Amansız bir düşmanla karşıkarşıya olduğunu anladı erkek.

"Her zaman yanlış şeyler söylerim, bilirsin." dedi sıkıntıyla.

Ama kadın öyle bakıyordu.

"En namuslu kadın bile icabında.." Adam korkuyordu şimdi.

Kadın bakıyordu.

"Gideyim, ıslanmak bana iyi gelecek." dedi adam. İç çamaşırına sarıldı. Ayakları birbirine dolaşarak giyindi. Ayakkabılarını giymek için ceplerinde çekecek arandı, bulamadı, topuklarına basarak, bu güçlü, bu muhteşem düşmandan çabucak kurtulmak için çıkıp gitti.

Ama kadın hâlâ orada durmuş, boşluğa bakıyordu. Adamın gidişinin farkında olduğu bile söylenemezdi. Yüzünde hiç bir ifadenin gölgesi bile olmadan, kıpırtısız, ama yüreği taş gibi ağır orada durmuş, yağmuru dinliyordu.

ADRES

antasından küçük bir kâğıt çıkarıp uzattı:

"Adres bu.."

Ağır, gösterişli ceviz masanın ardındaki erkek kâğıdı alıp bir göz attı.

"Demek burası." dedi ilgisizce. Kâğıdı geri verdi. "Orası" ya da başka bir yer... Bir şey farketmezdi onca. Karşısında bekliyen kıza baktı. Sıkıntıyla.. Sabırsız. Gözlüğünü çıkardı, sapını kemirdi bir süre.

Kız, İş Bulma Kurumuna başvurmuş gibi duydu kendini. Adam; "Adresinizi bırakın, iş olunca biz size haber veririz," diyecek olsa çok olağan karşılardı bunu. Şaşırmazdı.

"Burası.." dedi kâğıdı çantasına koyarken.

Burasıydı işte. Oraya gidecekti. Korkunç, berbat bir şeyler olacaktı orada. Kan, acı, umutsuzluk. Oradan hasta ve bir şey yitirmiş olarak ayrılacaktı. Ama adam hiçbir şey olmamış gibi hiç bir şey olmayacakmış gibi karşısında rahat rahat oturuyor ve onun gitmesini istiyordu. Bu kızla ilgili herşeyi çabucak unutmaya hazırdı. Ve unutacaktı. Kız, biliyordu. Suçlamayarak ama bağışlamadan bakıyordu erkeğe. Birden hatırladı, başı döndü. Son zamanlarda hep hatırlıyor, hep başı dönüyordu. Odadaki eşyalara baktı. Dönmeye başladılar. Odadakiler, kafasının içindekiler: Abajurlar ve kitaplar, kokular, vazoda güller ve gülümseyişler, ağır perdeler okşayışlar ve ter sonra yine gülümseyişler ve okşayışlar ve ter, tablada izmaritler ve duvarda aynalar, kırmızı kadifeler, ipek saçaklar, Renoir ve Cezanne ve Degas ve fısıldayışlar, öpüşler, kapalı gözkapakları, titreyen kirpikler ve serin çarşaflar, bel çukurunda soğuyan ter, dil diş ağız lezzeti, duvarlar duvarlar, duvarlar.

Masaya tutundu.

"Neden ayakta duruyorsun? Otursana. Pek iyi görünmüyorsun."

Elini alnına götürdü. Soğuk teri duydu. Usulca, hemen hemen çekinerek koltuğa bıraktı kendini.

"Rahatsız mısın? Uzanmak ister misin?"

Başını salladı. Hiç bir şey istediği yoktu.

"Korkuyorum galiba." dedi.

Adam duymamış gibi yaptı. Gözlüklerini taktı, yine çıkardı. Tedirgindi. Bir şey söylemesi gerektiğini biliyordu. Şöyle iyi, tatlı bir şey.

"Vah canım," dedi en sonunda.

Donup kaldı kız. Sırtından bir kurşun yemiş gibiydi. Uzanıp masanın üstündeki fotoğrafı aldı. Gümüş çerçevenin içinde onbeş yaşlarında, karşısındaki adamın tıpatıp benzeri bir erkek çocuk gülüyordu. Daha önce belki bin kez görmüştü bu resmi. Yine de uzun uzun baktı. Üç yıldır o resim orada dururdu, üç yıldır, nedense, resme kıskanarak bakardı.

Erkek hemen hemen bir mutlulukla: "Mektup aldım, sınıfını geçmiş," dedi, "haftaya geliyor. Güneye gideceğiz. Bir motorsiklet alacağım ona. Söz vermiştim." Bir insanın oğlu olması.. Herhalde bir şeydi. Herhalde. Kuşkusuz. Bir çocuk doğurmak, nazlanmak ve şımartılmak.. Çocuğun elinden tutmak ve onun yürütmek... Yıkamak, giydirmek, saçlarını taramak ve eşe dosta haydutluğundan yaramazlığından yakınma. Resmini göstermek. Hediyeler almak ve sevindiğini görmek, yüzüne bakmak ve kendine benzetmek, 'anne' diye çağrılmak. O küçücük eli tutabilmek.

Ve ona öğretmek. Dostluğu, yaşamayı, insan olmayı öğretmek..

"Bembeyaz oldun. İlaç yok mu yanında?"

Doğurmak. Bacaklarını gerip kıvranarak, kasıkları nabız gibi atarak, boncuk boncuk ter dökerek, ıkınarak, sancı çekerek, tadını çıkara çıkara doğurmak!

Boşandı. Ellerini yüzüne kapatarak, kendini tutmaya çalışmadan ağladı.

"Ne var? Ne oldu şimdi durup dururken?"

Bacaklarının arasından su sızarak, bağıra bağıra doğurmak.

"Rica ederim..." dedi erkek, yerinden kalkarak.

Rica ediyordu! Rica denilen şey, ne de kolay edilirdi.

Yanına geldi ve saçlarını okşadı.

"Kendine gel, lûtfen, rica ederim."

"İstemiyorum." dedi kız, "Yarın oraya gitmek istemiyorum."

Erkeğin hatları sertleşti. Kaygıyla: "Makul ol," dedi, "çocukluğu bırak. Ne zaman büyüyeceksin sen?"

Oraya gidip O'nu yitirmek. Yitirmek.

"Ne olur gitmiyeyim. O bana gerekli. Çok, çok gerekli. Yaşamak için, devam edebilmek için. Ne olur kalsın."

"Olacak şey mi?" dedi adam gülümsiyerek. Sesi tatlılaştı. Kızın yüzünü okşayarak: "Biliyorsun, imkânsız." dedi, "Toplumdaki yerimi, prensip sahibi bir erkek olduğumu biliyorsun. Rezil olurum. Şerefsiz bir insan olarak yaşamaya devam edemem. İş hayatım.. Neden böyle çocukluk ediyorsun?"

Şeref ve prensip çok pahalı şeylerdir. Şerefi ve prensipleri konusunda çok parlak nutuklar atan bir adamın çek defterleri, metresi ve sosyete kulüplerine üyeliği vardır. Bir de çok eşsiz yetenekleri; bir crist-craft deniz motorununki kadar üstün manevra yetenekleri vardır.

Kız ayağa kalktı. Ellerini uzattı. Adam boş bulunup biraz geriledi. Sonra toparlandı, kızın ellerini tuttu.

"Dinle," dedi, "makûl ol lûtfen."

'Makûl ol' demek, 'aman beni zor durumda bırakma' demekti.

"Sonra biliyorsun, bir kaç aya kadar evleneceğim. Onuruna çok düşkün bir kadındır. Duyarsa çok mutsuz olur."

"Demek çok mutsuz olur?"

"Evet. Hakkım yok buna."

"Doğru. Bazı kimselerin asla mutsuz olmamaları gerekir."

"Uslu bir kız ol şimdi. İnan çok şey yitiriyorsun böyle yaptıkça. Seni her zaman tatlı, uslu bir bebek olarak hatırlamak isterim. Seni uzaktan da severim ben. Benim tatlı bebeğim.."

"Yarın oraya gitmek istemiyorum. Kalmalı o. Yalnızlığımı sona erdirecek."

"Foto roman gibi konuşuyorsun. İnatçılığı bırak haydi. Yarın kaçta gideceksin?"

"Akşamüzeri. İşten çıktıktan sonra."

"Çok iyi. Böyle uysal olduğun zaman çok seviyorum seni. Gerçekleri görmeye çalış."

"Görüyorum."

"Benim yapabileceğim bir şey?"

Cüzdanını çıkardı.

"Param var." dedi kız.

Almadı. Kahramanlık olsun diye değil, kötülük olsun diye almadı. Adamın, eline bir banknot tutuşturup, bir şey yapmış gibi rahat etmesini istemiyordu.

"Seni merak ederim. Yarın akşam telefon et. Ya da öbür sabah büroya et. Benden başkası çıkarsa adını verme sakın."

(Dünyanın en tedbirli adamlarından biriydi hiç kuşkusuz.)

"Kendine iyi bak. Bakacaksın değil mi? Söz vermezsen içim rahat etmez."

"Evet. Bakacağım."

"Aferin. İyileş de seni beş-on günlüğüne tatile göndereyim."

"Teşekkür ederim."

Ve şimdi gülmek istiyordu. Gülmek, gülmek, tükürmek, kusmak ve çekip gitmek.

"Asansöre binme, merdivenlerden in. Görülmeni istemiyorum. Dedikodudan nefret ederim."

Sokak güneş içindeydi. İki yanlı, kitapçı dükkânları sıralıydı. Her zaman durup uzun bakardı vitrinlere ama bu kez canı çekmedi. Çabuk uzaklaşmak istiyordu. Her şeyin çabucak olup bitmesini ve geçmişte kalmasını istiyordu.

Gece, kolay geçti. Biraz üzüntü, garip bir dalgınlık ve 25 miligramlık bir librium. Düşünde, bomboş bir parkta binlerce kuşun uçuştuğunu ve küçük bir çocuğun ağladığını gördü. Sesin geldiği yana koşuyor, çocuğu arıyor ama bir türlü bulamıyordu. Çınar ağaçlarının üstünde sayısız kuş dönüp duruyordu.

Uyandığında, ses hâlâ kulaklarındaydı.

İşe gitti. Notlar aldı. Telefonlara cevap verdi. Gülümsedi, teşekkür etti.

Ve akşamüzeri, koltuğunda çantası, bir apartmanın karanlık, dik merdivenlerini dizleri titreyerek çıktı. Adres, burasıydı.

Üç hemşire ve beyaz saçlı kadın doktor. Tekerlekli, metal ayaklı yüksek masaya çıkıp oturdu. Dizlerinin arkasını metal oyuklara yerleştirdiler, bağladılar. Önüne beyaz bir örtü örttüler. Kalbi çok hızlı çarpıyordu.

Bir hemşire, elinde eter fışkırtan pompalı bir şişe ile başucunda bekliyordu.

"İğneyle bayılmak istiyorum" dedi, "Yalnız, teskin edici haplara alışığım yüksek doz yapın," dedi.

Sol kolunu gerdiler. Hemşire, belinden kuşağını çıkarıp, dirseğin biraz yukarısından kolunu sıkıca bağladı.

"Yumruğunu sık," dediler.

Damarları şişti.

"İki doz birden yapıyorum," dedi kadın, iğ-

yeraltı sesleri

Işık diye gökyüzünü kemirenler vardır
Kapanık havalarda sessizliği biçenler
Ölüler vardır şaşkın dumanlar içinde
Yeleleri kırkılmamış dalgalarla gelen

Kökler vardır kimselerin bilmediği
Sıradağlar acı çanak göller
İğdiş bir uykuda unutulan

Sayısız düşünceler düşler vardır
Kurumlu, kof gürültüde yiten
Herbiri bıçaklanmış şarkı sanki
Ya da dize, donatılan fişekten

Ölüler sizlere nasıl söyleyeyim
İnce parmakları kapıları gösteren
Camlı bölmelerle çevrili heryerde

Çatılarını süsledi onlar
Taçlandı evler boynuzlarla
Geceler geceler boyunca

Onlar belirtisi heryerde
Gezegenimizde küf ve küllerin
Yağmurların sildiği izler onlar

Ölüler sizlere nasıl söyleyeyim
Barut tozu öfkesiyle
Boğucu havaları öğreten

Ki örterdi gülüşlerinizi kardeşler
İsle gömülmüş gamzelerinizi
Kısık çığlıklarına karşı
Çırpınışlarına yüreğin

Ölüler sizlere nasıl söyleyeyim
İri yağmurların sesiyle
Adsız koyakları
Yatağını beğenmeyen acıyı
Ki dururdu o yerde
Yitik düşler
Tüketilen nedenlerle

Oysa bilirim, buyruksuz
Ve yeraltı geceneklerine inmemecesine
Bu kentin suları denize
Kavuşur ve kucaklardı tuzu

Ölüler nasıl da
Oynak bereketli
Toprağa döndü elleriniz
Yeraltında
Artık yok gölgeleri kovalayan gölgeler
Nesnelerin izleri
Kelepçe zincir
Açık gözler var ama
Yeşeren
Boz buğdayla

Orada kardeşen çiçekler altında
Köreldiyse de makas gibi kollarınız
Isıran bir ateş bıraktınız dünyaya
Kıtaları takımadaları dolaşan

Ahmet ADA

---

neyi daldırırken. Biraz canı yandı. Başının yavaş yavaş sıcaklaştığını duydu.

Uyumasını beklediler. Tam olarak uyuyamadı. Doktor bir tabure çekti. Mengeneye benzer metal bir aleti yerleştirmeye çalıştı. Kız bağırdı.

"Duyuyorum," dedi.

Sağ koluna iki doz daha yaptılar.

Başı biraz daha sıcaklaştı. Sonra tedirgin, ve damarlarına akıtılan dört ampul ilâca rağmen bilinçaltına acılı bir karanlık geldi.

Seslerle uyandı. Gülümsüyorlardı. Kaldırdılar, giydirdiler.

"Daha kolay kolay uyanamazsın. Sana bekleme odasında bir yer hazırladık." dediler. Dinlenmek için özel bir bölüm yoktu. Koluna girip bekleme salonuna götürdüler, yatırdılar. Kadınlar ve bir kaç da erkek vardı. Ona bakıyorlardı. Hiç utanmadan, hiç bir şey duymadan-fizik bir acıdan başka-orada yattı.

"Ağrım var." dedi hemşirenin birine. Kadın bir bardak su ve sarı bir kapsül getirdi. O kadına çok bahşiş verdi.

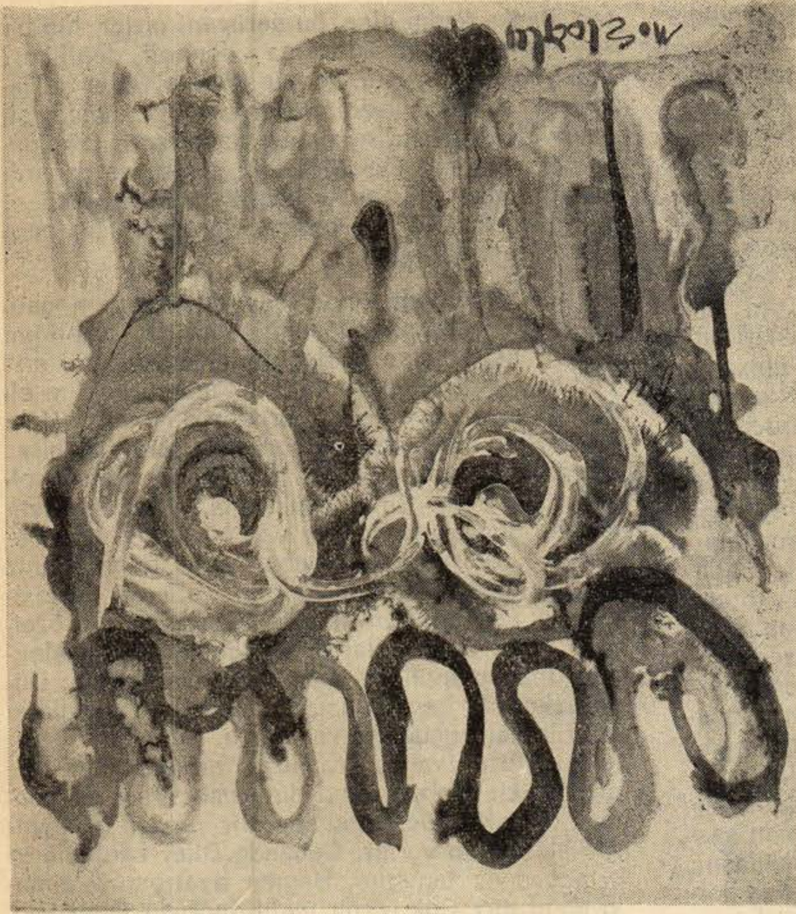
Fazla yatmak istemiyordu. Tutunarak kalktı. Merdivenleri inmesine ve taksi bulmasına yardım ettiler.

Yatağı rahattı. Ağrısı yoktu. İlâçlarını ihmal etmemesi gerekiyordu. Her altı saatte alınacak bir ilâcı, günde üç kez alınacak bir başkası, bir de dezenfektan vardı.

Olup bitmişti işte. Bu kadar kolaydı. Yitirmek istemediği varlık, on dakika içinde yok olmuştu. Hiç bir yerde değildi artık. İçinden, sadece O'nun değil; bütün benliğinin, geleceğinin kazındığını, beyaz tasın dibindeki küçük kırmızı bir göl şeklinde umutlarının, özlemlerinin pis bir çukura boşaltıldığını duydu. Kendisiyle yalnız kalacaktı bundan böyle. Ellerini bedeninde gezdirdi. Kendini sevmiyordu. Karnına dokundu. Bu karın hiç bir zaman büyümeyecek, derisi gerilmeyecek, içi küçük tekmelerle kıpırdamıyacak ve bir doktor, âletini bu karına yapıştırıp küçük bir kalbin atışlarını dinlemiyecekti. Göğüslerine dokundu. Gözlerini kapadı. Duymaya çalışıyordu. Hayal gücünü zorladı. Yumuşak tüylerle kaplı bir küçük başın dokunuşunu, dişsiz, pembe bir ağzın yapışıp emişini, emerken uyuyakalışını... Duyamıyordu. Duymayacaktı. Çünkü, o uykuda geçen on dakika vardı.

Kapı çalındı. Adam bir buket gül göndermişti. Çiçekleri olduğu gibi masanın üzerine koydu. Yatağına uzandı. Aslında o kadar kötü değildi. Böyle ılık, rahat, pembe bir odada güllere, geçmişine ve solgun ellerine bakarak yatmak..

Hayır, o kadar kötü değildi.

AŞK HİKÂYESİ

havva pınar kür

Desen : Metin ELOĞLU

Küpelerimi mi diyorsunuz? Ben de çok severim, evet, pek güzeldirler. Antika üstelik. Anneannemin babaannesinden kalma. Saraylıymış kendisi. Hoş şimdi taklitlerini de yapıyorlar bunların, ama sahicileri hemen belli oluyor tabii. Biliyor musunuz, ben sırf bu küpeleri takabilmek için kulaklarımı deldirdim yirmi yaşımdayken. Evet, evet, yirmi yaşımdaydım, tuttum hastahanelere gittim. Amerika'da hem de.. Doktor eline çuvaldız gibi bir iğne alınca öyle korkmuştum ki.. Ama acısını duymadım bile, önceden novakaine yaptı çünkü. O zamanlar entellektüeller arasında pek modaydı bu tür takılar. Süslenip püslenip Greenwich Village'a giderdik. Çocukluk işte! Village sanatçılarla serserilerin haşır neşir olduğu bir yerdir. Paris'in Rive Gauche'u gibi hani. Tabii New York'taki daha çok özenti. Rive Gauche'da yaşadıktan sonra anladım bunu. New York'tayken eğlenmek için inerdik Village'a, yukarda — Yukarda dediysem Uptown yani, kentin daha iyi semtlerinden birinde, dayalı döşeli, her türlü konforlu bir dairesi vardı babamın. Paristeyse gerçekten süründüm diyebilirim. Ama onun da bir başka tadı vardı canım, şimdi bayağı özlüyorum billahi. O eğri büğrü, kırık dökük merdivenlerle çıkılan çatı katı stüdyoları, o arka sokaklardaki eski, yıkık oteller.. Eh, az yatıp kalkmadık oralarda.. Gerçi ben fazla düşkün değilimdir o işe, ama ne de olsa insan deli dolu oluyor yirmi iki yaşında. Gene de yapabileceğimin dörtte birini yapmadım. İsteseydim daha neler neler.. Bir tek özlem kaldı içimde, isteyip de yapmadığım şey yâni. O zenci bolluğunda bir zenciyle yatamadım, iyi mi? Oysa, her genç kızın başından bir zenci geçmeli derim hep. İnanır mısınız, onca yıl Amerika'da yaşadım da, zenci düşmanlığı işlememiş içime. Hiç güneyde yaşamadım da ondan herhalde. New York'ta öyle aşırı bir siyah — Beyaz ayırımı yoktur. Harlem'e sık sık giderdik, pek eğlenceli bir yerdi. Tabii o zamanlar zenciler de şimdiki gibi aşırı hareketlerde bulunmazlardı. Ne diyorlar şimdi? Aşırı eylemler, değil mi? Her şeyin aşırısı kötü canım. Şimdi tam tersine bir rasizm doğuyor. Karaların rasizmi bu seferki. Ben çok anlamsız buluyorum. Ha kara ha beyaz işte, ne fark var, değil mi? Hepimizi Tanrı yaratmış.. Zenci erkekleri çok güçlü oluyormuş diyorlar. Hoş belki de yalandır ya, ben kendim denemedim, dediğim gibi. Bilmem bilir misiniz, Avrupa'da adeta efsaneleşmiştir zen-

ci erkeğinin gücü. Ben de o yüzden heveslendim ya.. Neyse, kısmet değilmiş demek ki.. Tam tanınmış bir şarkıcıyla — zenci yani — tanıştıracaklardı, Pierre'le karşılaştım. Eee o zaman her şeyler bitti tabii. Müthiş bir tutkuydu bizimkisi ilk başlarda. Gözüm hiç kimseyi görmez oldu. Şimdi ne diyeceksiniz biliyorum. "Canım, Fransa'da karı kocalar birbirlerini aldatmakta bir sakınca görmezlermiş, sen de tanışıverseydin şarkıcıyla, ne olacak?" Ah, kaç kez işittim bu sözleri, ama ne kadar yanlış.. Efendim, bizim milletin hastalığı bu işte. Olur olmaz duydukları birtakım sözlerle, gerçekle hiç bir ilişkisi olmayan genellemelere yarırlar. Fransa'da karı kocalar birbirini aldatırlar diye işitmiş ya bir yerden, artık tamam! Artık tüm Fransızlar böyledir onlar için. Ne kötü! Bakın, batılı insanın bu tür ön yargıları yoktur. Kişileri... nasıl demeli, bireyse olarak değerlendirmesini bilirler Avrupalılar. Bütün bir milleti bir söze kurban etmezler. Aslına bakarsanız, onların pöti burjuvaları da tutucu olanlar, ne bileyim, bu tür anlamsız genellemelere saplananlar var elbet. Ama yalnızca pöti-burjuvalar arasında.. Bizim entellektüellere bakıyorum da, onların pöti burjuvaalrıyla ayni düzeyde görüyorum ne yazık ki.. Öyle üzülüyorum ki.. Entellektüeller dışında kalan halksa başlı başına bir felâket! Sizin o çevrelerle ilginiz yoktur, bilmezsiniz. Oysa ben neler gördüm, anlatsam şaşkına dönersiniz. Geçenlerde bir İngiliz arkadaşım gelmişti, Sultan Ahmet'i, Eyüp Sultan'ı falan görmek istedi. Aldım götürdüm, gezdirdim. İşte o sırada halkımızı yakından incelemek fırsatını buldum. Aman beyefendi, bir görseniz, o gerilik, o ilkellik, bu dünyanın en güzel kentinde!.. Akıllara sığacak gibi değil. Ne diyordum? Pierre tutucu bir erkek değildi, kıskanç da sayılmazdı

— Avrupalı erkekler kıskanç değildir zaten — ama prensipleri vardı. "Bak, cherie," dedi, "birbirini sevenler birbirlerini aldatmazlar.. Canın başka birini çektiği an bil ki artık sevgimiz ölmek üzeredir. Türlü aldatmacalarla bir cesedi yaşatmak çabasına girişmeyelim. Birbirimize gerçeği olduğu gibi anlatalım hemen." Razı oldum. Son derece doğru bir şey, değil mi ya? Dediği gibi de yaptım. Evleneli bir yıl olmamıştı daha, Londra'ya gittim paskalya tatilinde. İki hafta kalıp, biraz alış veriş yapıp, dönecektim. Bir Alman'la tanıştım. Pierre'e olan sevgim soğumağa yüz tutmuşmuş demek ki, karşı koymadım adama. Aslında ben, az tanıdığım erkeklerle rahatça yatan kızlardan olmadım hiç. İnsan ne kadar modern eğitim görse, ne kadar dışarda yaşasa, o ilk çocukluk yıllarının eğitiminden kurtulamıyor bir türlü nedense. Bir tutukluk, cinsel tutukluk demek istiyorum, kalıyor ne olsa. Neyse, diyeceğim, bir o Alman vardır, iki saatlik tanışmadan sonra yattığım. Sarı saçlı, iri yarı bir şeydi, iyi hatırlıyorum. Üç gece geçirdik birlikte. Sonra, Londra dışında bir yere gidecekmiş, gitti. Bir daha görüşmedim tabii. Niyetim yoktu zaten. Başka kadın olsa, bu serüveni gizler, hiç bir şey olmamış gibi kocasına dönerdi, değil mi? Ben yapamadım işte. Paris'e dönmeyi bile beklemeden, hemen yazdım Pierre'e. Çok anlayışlı davrandı doğrusu, ayrılmayı kabul etti. Düşünebiliyor musunuz, bir Türk erkeği olsa ne yapardı bu durumda? Tabancayı kaptığı gibi dandandan! Gerilik çok kötü şey canım. Gerçekten bir çare bulmak gerekli buna..

Ne diyordum...? Bir şey demiyordum galiba, düşünüyorum.. Düşünüyorum da, yaptığım hiç bir şeye pişman değilim. Güzel değil mi? Türkiye'ye döndüğüme bile. İsteyerek geldim elbet. İnsan er geç kendi yurduna dönmeli.. Hem artık yirmi beş yaşı da gerilerde bıraktık, biraz durulmanın zamanı geldi. Ülkeme de yararlı olmak istiyorum. Gülmeyin canım, gerçekten istiyorum. Bunca kabiliyetim var, kültürüm var.. Neden bir yararım dokunmasın? Ama bilemezsiniz ne güçlüklerle karşılaşıyorum.. Sonra kararsızım da. Eskiden beri yazıya hevesim vardır, özellikle şiire. Oysa yıllardır Türkçe'den uzak kalmışım. İnanın İngilizce daha rahat yazıyorum. Düşünürken de hep Fransızca.. Elime kalemi aldım mı Türkçem uçup gidiyor sanki. Ne tuhaf değil mi? İngilizce ya da Fransızca yazsam daha iyi olur belki. Türkçe yazıp da uluslararası ün yapmak olacak iş değil aslında. Bir yandan da tiyatro kabiliyetim vardır. Geçende Diler kardeşlerin ortancasıyla tanıştım. Hemen tiyatrosuna almayı teklif etti. Çok iyi bir teklif doğrusu. Diler Kardeşler özel toplulukların en iyisi kuşkusuz. Ama diyorum ya, kararsızım. Oyunculuğa başlarsam resim çalışmalarım aksar mı acaba diye düşünüyorum. Şiirle resmi bir arada yürütmek kolay da tiyatro yorucu iş. İnsanın çok yönlü olması ne fena, değil mi? Ne yapacağını şaşırıyor.. Bir de, annemin sınıf arkadaşlarından birinin yeğeni ile turizm bürosu açmak fikri var. Şimdi ki bakan uzaktan akrabamız oluyor, her türlü kredi yardımı yapacağını söyledi. Bu da ilginç bir şey, hem de ülkeye yararlı.. Benim bütün kaygım yararlı olmak. Ne yazık ki herkese anlatamıyorsun bunu Geçende... ay, aklıma geldikçe fena oluyorum, bir yazarla tanıştırdılar. Adını söylemeyeyim şimdi, bayağı ünlü bir kişi çünkü. Ne kadar düş kırıklığına uğradım anlatamam. Tuttum adam sayıp biraz dert döktüm buna — hani size döktüğüm gibi. Ama yalnızca sanat konusunda, anlıyorsunuz ya. Yani, şu elimdeki kabiliyetlerle nasıl yararlı olabilirim diye sordum, bir fikir, bir öğüt verin dedim. Ne karşılık verse beğenirsiniz? Ay hiç beklemezdim böyle şey doğrusu. "Kızım, sana burada iş yok, geldiğin yere git" demez mi? Şaşkınlıktan ağzım açık kaldı bir süre. Sanatçıdır, kültürlüdür diye saygı gösterdik, sonu bu. Zaten pek kaba bir görünüşü vardı, başından anlayıp hiç yüz vermemeliydim. Ham adamlar bunlar, canım. Yanlışlıkla bir iki şey yazıyorlar, adam yokluğunda bir şey olup çıkıyorlar. Genel kültür, terbiye sıfır. Avrupa'da yazar

bile denmez bu gibilerine. Hoş, bir yerde hakkı var belki adamın. Hâlâ doğru dürüs alışamadım buralara. Dost arkadaş çevresi iyi de, sokakta falan rahatsız oluyorum. Öyle bir bakıyorlar ki, üstüme saldıracaklar sanıyorum. Gerçekten... Ah, bir keresinde ne oldu bilseniz. Bir yaz Amerika'-dan gelmiştim, on dokuz yaşında mıydım neydim. Çiftehavuzlarda, teyzemin köşkünde kalıyordum. Birgün aklıma esti, dadı kalfayla birlikte pazara gideyim dedim. Pazar dedimse, öyle perşembe pazarı felan değil canım, Kadıköy'de iskelede bir tane var hani, oracığa.. Merak işte, bir de pazar görelim dedik. Hiç unutmam, siyah lâsteks bir pantalonum vardı. O zamanlar daha Amerika'da bile yeni çıkmıştı. Şimdiki gibi herkesin ayağında pantalon yoktu o günlerde. Şaşıyorum doğrusu, artık herkes giyiyor, koca koca kalçalarına bakmadan. Neyse, indik pazara. İnanmayacaksınız ama her sözüm gerçek.. Bir dakikada sarıverdiler çevremi. Aaaa, baktım bir sürü çoluk çocuk.. Koskoca adamlar bile var.. Koskoca bir halka çevremde! Öyle lâf falan attıkları da yok. Bakıyorlar yalnızca, ağızları bir karış açık. Korktum başta, bayağı korktum açıkcası. Sonra bir gülmedir aldı ki sormayın! Zor kaçtım aralarından. Atladığım gibi bir taksiye, doğru ev! Bir daha da pazara falan çıkmadım. Şimdi o kadar değil durumlar. Çok belli bir ilerleme var. Ama neden? Göre göre alıştılar da ondan. İnat ettim, giydim pantalonumu. Başkaları da inat etti bu arada. Şimdi pantalonluya hayvanat bahçesinde hayvana bakar gibi bakan var mı? Bizim sayemizde oldu bu gibi ilerlemeler. Artık Avrupa modası nerdeyse günü gününe uygulanıyor burada da. Eh, ilerlemelerin öncülüğünü bizler yapacağız elbet, onlar da göre göre alışacaklar. Bizim yardımımızla olacak ilerleme de kalkınma da. Avrupa'da gerçekten daha rahat ederdim, ama ben yalnız kendimi düşünmüyorum ki.. Onun için kızdım ya, o yazar geçinen herife. Söyledikleri bir yerde haklıydı belki, ama söyleyiş biçimi çok çirkindi. Ne kaba adam!

Peki siz ne dersiniz bu işlere? Bakın iki saattir başınızı ağrıttım, bir öğüt verin bana. Sizin gibi kültürlü, anlayışlı biri... Ne dersiniz, turizm bürosu fikri iyi mi sizce? Yoksa Diler kardeşlerin teklifini mi düşünsem? Aaaaa, n'apıyorsunuz? Rica ederim kendinize gelin.. Ay çok rica ederim, Salih bey, ben sizi ağabey bilip de içimi dökerken... Yapmayın, n'olur, karınıza çok ayıp olacak... Ben şimdiye kadar karısını tanıdığım bir erkekle hiç..... Ama rica ettim değil mi... burada katiyyen olmaz... Salih Bey, şu ışığı söndürün bari, karşı balkondan görecekler.........

OKURLARIMIZA

Bu sayımızı iki sayı bir arada çıkardık. Bir aylık bir dinlenme yapacağız. Ekim sayımızda buluşmak üzere mutluluklar dileriz.

DÜN GECE YATAĞIMDA

Aayaklarım ağrıyor. Üç ayrı tür ağrı, hepsi de ayaklarımda. Tabanların sızlaması topuklarınkinden başka. Köprülerinkiyse en kötüsü. Ucuz papuç giymekten oluyor, biliyorum. Öğrendim daha doğrusu. Peki, ya sol gözümün sancımasına ne demeli? Mari Antuvanetten bu yana soylu hanımların başlarına belâ olan yarım başağrılarından değil bu. Gözüm ağrıyor yalnızca ve yalnızca sol gözüm. Kötü roman okumaktan mı acaba?

Topuklarım bayağı sertleşti. Çatlamadı ama sertleşti. Çatlamaz da herhalde, yalın ayak gezmediğime göre. Günün birinde topuklarımın sertleşeceği aklıma gelir miydi? Onun da gelmezdi kuşkusuz; özellikle topuklarımı öpmeyi severdi. Eh, n'apalım, bundan böyle düşünmeyiveririz onu. Unutmayı öğrendiğimiz tek şey ayak güzelliğimiz değil ki. Olmamalı da zaten. Aslında unutacak pek az şeyim varmış. Bunu anladıkça bozuluyorum. Özgürlük hastalığına tutulduğumda.otuzundaydım. Ondan önce hiç yaşamamışım, hiç düşünmemişim sanki. Yalnızca topuklarım öpülmüş ve de birtakım başka yerlerim. Kişi otuzuna gelinceye dek hiç düşünmemişse, düşünmeyi gereksinmemişse hattâ, özgürlük uğruna pahalı papuç giyme olanağını yitirdiğine hayıflanmasını ayıplamamalı.

Komşum Hikmet Hanım bu bir tek odacığa nasıl sığdığıma şaşıp şaşıp da kalıyor. Geçmişimi bildiğinden değil elbet. Kendi iki odasının benimkinden daha rahat olduğunu belirtmek için. Oysa, kat ikiye bölünmezden önce "salon salamanje" olarak adlandırılmış olan bu odacıktan hoşnutum ben. Yatağın üzerine kara Siirt battaniyesi seriyorum gündüzleri. Kırmızı yastıkları da dizince bildiğimiz divan oluyor. Yerdeki kilim de kırmızılı karalı zaten. Gerçi kırmızıların rengi pek birbirini tutmuyor ama Hikmet hanımın beğenmediği o değil. Gelenimi gidenimi ağırlayacak bir konuk odası olmamasına üzülüyor. Eş biçimli koltukları, antikalığa özenen kıvrık bacaklı, ucuz cigara iskemleleri ve işlemeli naylon örtüleriyle pek övündüğü bir konuk odası var onun. Benim banyo odasını konuk odasına yeğ tutuşumu anlamıyor. Kat bölünmezden önce "iki yatak odası" dediklerinin küçüğünde yeyip içip yatıyor, büyüğünde konuk ağırlıyor, mutfakta ısıttığı suyla alaturka helânın bir kenarına yerleştirilmiş olan kurnanın başında yıkanıyor. Benim yandan mutfak yok. Aralıktaki girintimsi şeyin içine yerleştirdim gaz ocağımı, bir iki kapkacağımı.

Hiç bir şeyden yakındığım yok. Yakınmanın gereksizliğini bilirim. Çok eskiden, hiçbir şey bilmediğim zamanlarda bile, bilirdim bunu. Onun için, kafam çalışmağa başladığı gün, oturup dertli dertli söyleneceğime tası tarağı toplayıp kaçtım kocamın evinden. Pahalı papuçlarımla pahalı giysilerimi de almıştım yanıma ama, papuçlar eskidi, giysilerin de modası geçti artık. Yakınmıyorum, hayır. Ama gene de, gene de diyorum, özgürlük demek, ikiye bölünmüş, rutubetli bir apartman katının "salon salamanje" sinde yaşamak, her gün iki saat yol tepmek, "kadın ruhunun en derinliklerini inceleyen" bir adamın romanlarını daktiloya çekmekten başka bir şey olsa gerek.

Hikmet hanım bayılıyor o kadın ruhunun en derinliklerini büyük bir ustalıkla işleyen patronumun romanlarına. Tatsız işimin ne olduğunu öğrendiğinden beri bana olan saygısı arttı. Üstelik, gösterdiği ufak tefek yakınlıkların karşılığında o parlak renkli kapaklı kitapları bundan böyle herkesten önce ve parasız okuyabileceğini umuyor. Bir yandan da, elimdeki fırsatı gereği gibi değerlendirmediğim kanısında. Dediğine göre genç sayılırmışım, hâlâ güzel olabilirmişim, kendime baksam, biraz cilve yapsam adamı elde etmem işten bile değilmiş. Eminim, kendisi benim yerimde olsa bunu kolaylıkla başarabileceğini düşünüp hayıflanıyordur. Düşlerinde benim yaşamımı sürdürdüğünden kuşkum yok. Bir zamanlar kendisini bizim üstün kabiliyetli romancının Nurtenleri'nin, Gültenleri'nin, Semaları'nın yerine koyarak avunurken, şimdi, yerimde olsa neler yapacağını düşleyerek dolduruyor gecelerini. Evde kalmışlığın, kendince değeri bilinmemişliğin yorgun geceleri onunkiler. Ya benimkiler nedir? Yalnızca ayaklarımda mı yorgunluğum? Sol gözüm ağrıyor...

Hiç mi kafam çalışmadı otuzuma gelene dek? Her şeyi olduğu gibi kabullendim hep. Oysa akıllı da derlerdi benim için. Paralı bir eğitimin tüm gereklerini yerine getirmiştim. Bir tek düşünmeyi öğretmemişlerdi anlaşılan. Günlerimize doldurduğumuz ufak tefeğin yaşamak olmadığını anlamayalım diye. Gerçek yaşamı sakladılar bizden. Uzun sarı saçlı, lâcivert gözlü güzellerin yaşamını daktiloya çekmek mi gerçek yaşam? Herifin biri demiş ki, eskilerden, bize okulda okutulanlardan biri, yani, "dünyanın en özgür kişisi bir köledir" demiş. Bırakalım şimdi, herifin bunu söylemesinin gerisinde yatan nedenleri, hangi köleci toplumun zulmünü haklı gösterme çabasında olduğunu, "çünkü kölenin sorumlulukları yoktur" diye devam etmiş adam. Sorumsuz yaşantının doruğundaydım özgürlüğe sevdalandığımda. Yüzyıllar öncesinin bu yalancısı sanki özel olarak benimle matrak geçiyormuş gibi geldi.

İşi gücü milletle matrak geçmek olan o kadar çok adam var ki. Daktiloluğunu yaptığım "usta kalem" bunların en küçüğü. Hepsi birbirine benzeyen, eş cansızlıktaki genç kızların, güçlü erkek güzeli delikanlılarla geçirdikleri renksiz serüvenlerle oyalanan yalnızca Hikmet Hanım mı? Bu "büyük usta" nın birçok hayranını dinlemek zorundayım her gün. Tek ruhsal "derinliği" bir adamla yatarken bir başkasını düşünmek olan o uzun bacaklı, şık giyimli kızlar daha nicelerini şaşırtıyor. Hikmet hanıma "hâlâ solmamış olan güzelliğimin" esinlendirdiği öğütler bile o kızların "çılgın ama mutsuz" yaşantılarından çalınmadır korkarım. Efendim, dediğine göre, gün orospununmuş. Ve de bende eksik olan oymuş işte. Ama orospuluk dedikse, öyle herkesin bildiği gibi değil. Akıllıca yapılan cinsinden; kırk dost değiştirdikten sonra kırkbirincisiyle — elbet en zengini, en yakışıklısı, hadi çok yakışıklı olmasa bile en değer bileni ve kesinlikle en zengini olacak bu kırk birincisi — evlenmeyi başarabilen bir orospuluktur sözünü ettiğimiz. Hikmet hanım, ömrünce erdemli yaşamışların suçluluk duygusundan uzak, rahat özlemiyle verir bu öğütleri. Ve, birazcık akıllı olsam, işimi bilsem, kendimi kadın ruhunun derinliklerine inmesini bilen bir kalemin kollarında bulacağımdan kuşkusu yoktur. Önünden geçerken imrendiği o deniz kulüplerinden çıkıp geldiğimi bilmez Hikmet hanım. Senin aradığın akıldan bende olsa, diyeceğim gelir, on beşinde komşu delikanlılara tutulan kızlar gibi özgürlüğe sevdalanır mıydım otuzumda? Ama diyemem bir türlü. Odamı ısıtan çini sobanın babadan kalma olmadığını bile söyleyemedim daha, ne haber? Modernliğin, kolaylığın en birinci örneği olan gaz sobası alacağım yerde, Bedesten'den çekişe çekişe pazarlıktan sonra bile ancak 500 liraya alabildiğimi bilse — "bunca zahmet, bunca pislik, üstelik odun da ateş pahası" — selâmı sabahı bile keser deliyim diye.

Kocam da inanmıştı deliliğime, anam da. Onlarca turnayı gözünden vurmuştum evlenirken. Hem de Hikmet hanımın öğütlediği orospuluklardan hiç birine baş vurmadan, nasıl olduğunu kendim de bilmeden, sırf düşünme yeteneğimin yokluğundan becermiştim bu işi. Evlenmezden önceki yaşantım böyle bir yaşam, ama mamıştı beni. Sıkıntısız, kaygısız bir yaşam, ama örneğin, arabasız, örneğin kotrasız. Şöyle, aklı başında, aylık geliri beş binle on bin arasında bir mühendis bulsaydım olağan karşılardı bizimkiler. Ama sen git de milyon vur! Hem de öyle yaşlısından pinponundan değil. Evlenip ayrılmışından bile değil. Yaşı yaşıma, boyu boyuma, güzelliği güzelliğime uyan bir milyoner çocuğu. Efendim, görüyorsunuz ya, kendini biraz sıkıntıya sokmak bahasına da olsa, kızına iyi bir çevre sağlamanın yararını.. Kolleje vermeseydik — yok, nasıl olsa verirdik ya, yatılı vermeseydik — karşı kollejdeki delikanlılarla o kadar yakından ilişki kuramayacaktı. Yaptığım işin en akıl almaz yanı da arada başka bir erkek olmayışı. Öylesi-

ni herkes anlardı. Ayıplarlardı ama anlarlardı. Hikmet hanım bile.. Böylesi bir tuhaf. Hani hiç değilse o anlamsız özgürlük sözlerinin gerisinde gizlenen bir şeyler olmalıydı. Uzun yıllar "dışarda" yaşamış bir serüven adamı olmalıydı başımı birdenbire döndüren.. Ya da, daha güzeli, yoksul bir üniversiteliden kapmalıydım özgürlük ahstalığını. Nasıl olur? O tür uluslararası çapkınların bile giremediği, yoksul üniversitelilerin yaşamlarını gazetelerden izlediğimiz bir dünyadaydık o zaman..

Olmuyor, olmuyor. Uyuyacağıma kafa patlatlatıyorum mademki, hiç değilse "usta yazar" ın kaleminden çıkmışa benzemesin kafamdan geçenler. "Günseli'nin özgürlüğü seçmesinin çok derinlerde yatan nedenleri vardı. Bunları anlayabilseydi eğer......" Özentilerime gülebiliyorum hiç olmazsa. Bir zamanlar her şeyin kolayına alışmıştım. Şimdi de her şeyin ucuzuna mı? Ucuz papuca katlanabilir kişi, ama gece yarısı düşüncelerinin ucuzluğu utanç verici oluyor.

Durumu şöyle bir özetleyecek olursak, adînın bayağısı bir öyküdür başımızdan geçenler. Karı, kocasından bıkmış günün birinde. Adama söyleyecek söz bulamamış. Çevresine bakmış, hepsi kendisi gibi, kocası gibi.. Belki bir süre arabasıyla, kotrasıyla avunmuş. Hattâ belki, olur ya neden olmasın, kocası'nın bir iki arkadaşıyla yatmış kalkmış. Derken günlerden bir gün, radyoda bir şarkı işitmiş, her gün çalınanlar gibisinden: Ben de özgür olsam, kuşlar gibi uçsam.. Ona benzer bir şey işte. Hah, demiş, tamam, benim istediğim de bu olmalı. Bir zamanlar bir akıllılık yapmışmış. Kitaplarda okuduğu özgürlük tanımlarına inanmamışmış. Ama tutmuş, üçüncü sınıf bir şarkının sözlerine inanıvermiş işte. Onun o günkü "ruh hali" ne bağlamalı bunu. Toplamış nesi var nesi yoksa ve filimlere yakışır bir dürüstlükle geride bırakarak taşlı yüzüklerini, dürülmüş yola. Özgürlük budur deyip, eskiden salon salamanje olan bir odacığa tıkılmış. Şimdi de, gecenin bu saatinde, ayaklarının üç türlü ağrısından — eh, ne de olsa pahalı papuç görmüş ayak bu, ağrısı da ona göre üç türlü olur elbet — tutturmuş, kafa ütülüyor. Ekmeğini yediği adamın romanlarını beğenememeyi, Hikmet hanıma dudak bükmeyi üstünlük, varlıklı kocayı bırakmış olmayı kahramanlık sanıyor. Özgürlük özgürlük diye tuturduğunda hippilere mi özenmişti, yoksa elinde dinamit lokumuyla koşan, ölümü düşünmeden canını ortaya koyan delikanlılara mı içi kabarmıştı, onun orasını tanrı bilir.

Onun orasını Tanrı bilir, doğru. Benim zamanımda böyle değildi gençlik. Boğaza bakan yüksek tepelerde partiler verirdik, Twist yapardık, cha cha yapardık. Gürültüye gittik. Yürek dediğimiz Alain Delon'a benzeyen gencin karşısında çarpandı. Yürekliliği hiç bilemedik. Yaşanmamış otuz yılın üzerine otuz yıl daha koy yaşanmayacak. Yaşamaktan da türlü türlü oluyor baksanıza, her türlüsüne alışıyor kişi. Uyku bastırdı iyice. Günün yorgunluğu.... Yorgun kişilerin işi değil özgürlük..... Kolay mı bütün gün makine başında! Sonra iki saat otobüs bekle, sonra vapurda dikil, sonra yokuş tırman, o kadar... Yatıp da saatlerce düşünmek ne oluyor uyumak varken? Hem zaten, insan yıllar yılı düşünmedikten sonra, ancak başkaları gibi düşünebiliyor.... N' apalım.

izmir çukurunda bir gece

Sonra ben geldim bin yıl uzaktan
ve ikinci kez yaşıyorum bir şeyi
yani bir hüznü yineliyor
solgun çiçekler takınmış ağaçlar
ve kısır bulutlar geliyor
güneşin bütün hışmıyla battığı yerden
yağmur bir türlü boşanmıyor
toprakta tuhaf bir sessizlik var

ay taze bir yara gibi yerleşiyor
kapkara alnına gökyüzünün
sokaklardan bir ürperti halinde geçiyorum
sonsuz bir koşuyu çeken atların terkisinde
güne hangi süre varacağım bilmiyorum

sızıntılı bir mahzen işte izmir çukuru
kokuşmuş bir sıvı akıyor
afişlerdeki kadın resimlerinden
sinsi bir sızı yürüyor iliklerimden içeri
ve bir gölge gibi devrilmiş çıkıyorum
basmane alanı'na gaziler caddesi'nden
kentin bütün ışıklarını söndürmüşler
artık ne bir olay ne bir yorum

bir sabahçı kahvesine atıyorum kendimi
ağır yük taşıyıcıları ürkekçe birileri
üst'üste çaylarla dostluklar kuruyoruz
tedirgin bir keklik taklidi yapıyor
— her ne kadar öksürüklüyse de ağrı'lı hacı —
hamur köprüsü'nün altında bir çalılığı
ve soysuz çakal seslerini ansıyor
işte kanadı kırılmış bir kekliği
ayaklarıyla mühürleyen yüreğinin rengini

ve söndürerek hacı/muş'lu cıgarasını
ellerini ağzına götürüyor bir çocuk ağlar gibi
— nasılsa ıssız bir dağ köyünde çocuk
ağlamaları —
sonra dökülüyor masanın mermerine gözleri
ben bir hınç ahı olarak fırlıyorum dışarı
bırakarak eşiğine kapının yorgun gölgemi

büsbütün bir öfkeyle akıyor artık raylar
soluk - soluğa çırpınıyor basmane garı
gök mü ağıyor/altımdan yer mi kayıyor
her yanımda kurşunlanmış gibi bir ağrı
ve havada müthiş bir devinim var
izmir çukuru'nda bir gece böyle oluyor

Aydın YALKUT

YAYIN DÜNYASI

vedat yazıcı

İŞ DÖNÜŞÜ : Fethi Savaşçı, hikâyeler, Yeditepe yayını (1972), 104 Sayfa, 7,5 lira.

Yazarın yaşamöyküsü'nün yapıtlarına yansıdığı söz götürmez bir savdır. O nedenle Fethi Savaşçı'nın son hikâye kitabı "İş Dönüşü" ne geçmeden yaşamına göz atalım. "Şair (1930) Ödemiş'in Taşpazar köyünde doğdu. Düzgün bir öğrenim yapamadı. Çocukluğunda, ilk gençliğinde ırgatlık, hamallık, çıraklık gibi beden işlerinde çalıştı. Kendi kendini yetiştirdi. İzmir'de bir süre gazete muhabirliği yaptıktan sonra işçi olarak Almanya'ya gitti. Bir İzmir gazetesinde Irgat Hasan adlı romanı tefrika edilen Savaşçı'nın iki şiir kitabı var: Duvarcı Hasan Usta (1970), Bu Sarı Biraları İçince (1971)". (1) Bizim yazımızda kaçınılmaz bir kural gibidir (ki bu sav evrensel bir açılım biçiminde de yorum götürür): Yazar ezilmişliğin sancısını çeksinki salt gerçeğin bilinci yansısın yapıtına. Bir çok örnek bu yönelmeyi destekler yazımızda. İyi bir yaşama olanağı sağlamış yazarımız Sait Faik insan gerçeğine sevgiyle eğilmiş, çalışan insanın onurlu yaşamına gıpta ederek bakmış, işsizliğinin bunalımını onlarda gidermeye çalışmıştır. Ama bu bakış hiç bir zaman O. Kemal'deki "İş içinden bir bilenmenin gerçeği"ne yaklaşamaz. O. Kemal çalışanın hak ettiğini alamamasının savaşını vermiştir.

Yukarıdaki sava çıkış aradığımız bu örnekten sonra F. Savaşçı'yı ele alalım. Ne deniyor. "Çocukluğunda, ilk gençliğinde ırgatlık, hamallık, çıraklık gibi beden işlerinde çalıştı" Savaşçı'nın kalem savaşı'na girişirken ki tutumunda elbet bir anlamı olacak bunun. "Irgat Hasan" romanı işte bu birikimin ürünü. İlk bir romanla çıkışı ağır bir yükten kurtarır gibidir. Yaşam öyküsünde 'şair' olarak tanımlanan Savaşçı romandan sonra iki şiir kitabı çıkarır. Şiirden gelen bir yatkınlıkla sağlam dil yapısına kavuşmuştur. Başta belirttiğimiz S. Faik'te ilkin şiirle uğraşmıştır. "İş Dönüşü" ndeki hikâyelerde türkçe'nin ustaca örgüsüne tanık oluruz. Kitaba ad olan hikâyede yazar sosyal bir gerçeği çalışanlara iletmek çabasındadır. "Herşeyi başkalarından bekliyen, zayıf insanların yenilgisi kötüdür. Bağnazlar giderek barbarlar doymazlar sömürüye, sömürmeye. İsteklerini elde edince başka sömürü kuralları uydururlar.." (s. 7)

Kendini yetiştirdiğini öğrendiğimiz yazar'ın okuduklarını çevresine duyurma eğilimi hemen bütün hikâyelerinde yansır. (Son üç öykü dışın-

(1) Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, Şükran Kurdakul.

da) Savaşçı ne kadar işe girmişse çevresinde bir okuyucu kitlesi kazanmış, onurlu bir görev de yapmıştır. "John Streinbeck'in — Bitmeyen Kavgasındaki elma toplayıcısı işçi hoşuna gitmişti. Etkilemişti onu. İlçeye gitmediği gecelerde şantiyede kitap okuturdu saatlerce." (s. 23, Ahmet Duvarcı olacak) 'Tatlı Düşler' hikâyesinde sekiz yabancı dil bilen işçinin Gorki'ye, kitaplara düşkünlüğü bir başka örnek.

"— Gezmek, görmek, yaşamak ve evrensel serserilik insanı kocatmıyor. (Gorki'nin 'Yaşanmış Hikâyeler'deki çingene Makar Çudra'sı da bu görüşü savunur) Şimdi bunları bırak sen, aç mısın?

— Açım !

— Neye Açsın?

— Ekmeğe, kitaplara, insanlara, dostluğa, içtenliğe, sevilere, her şeye.

— Doymaz mısın?

— Doymam!

— Nelere doymazsın?

— Okumaya, yazmaya, gezmeye, sevmeye, araştırmaya, bilmeye, öğrenmeye. (S. 71)

Hikâyelerdeki kişiler genellikle yapı işleri, duvar ustalığıyle uğraşır, yazar da onlardan biridir.

Duvarcı ustası olabilmek güç koşullara bağlı : Kimi evrelerde pişme, ezilme; tahammül işi. Tekke'ye bağlı derviş'in "piştik elhamdülillah" diyebilinceye değin geçirdiği ayrıntılı işlem "usta oldum" diyebilmede de benzer töreyi gerektiriyor. "Ahmet Duvarcı olacak" hikâyesinde duvar ustası olabilmenin evreleri inceden inceye işlenir.

Yoksulun acılı yaşamının yansısı olan "Recebin Anası" hikâyesi gerçekdışı izlenimi uyandırıyor. Öyle ki Esma Kadın'ın düşten ve yorumundan hemen sonra bu yorumu haklı çıkaracak biçimde oğlu Receb'in ölmesi inandırıcı olmaktan uzak. Burada yoksulun dengi olmayan kıza sevi bağlama' konusu gerekli işlenmişliğin ağırlığını taşımalıydı.

"Uzun Yola Çıkacak Kadın," "Birinci Kata İnemem", "Su Gibi Bira Akarken" hikâyeleri yazar'ın bir ara işçi olarak gittiği Almanya'nın izlerini taşıyor. Yurt dışında çalışan işçilerimizin sorunları yazımızda yeni bir konu. Sanırım bunu ilk kez Bekir Yıldız "Türkler Almanya'da" röportaj — hikâyeleriyle getirdi. Gene dergilerde izlediğim birkaç hikâyesinde Avrupa'daki Türk işçisine eğildi. Kocasını bırakıp Almanya'ya giden kadın'ın hikâyesi "Uzun Yola Çıkacak Kadın", içe dönük Mehmet'in Alman kadını Helga ile ilişki kurmaya zorlanması "Birinci Kata inemem", Almanya kahvelerinden birinde olup bitenlerin kesiti "Su Gibi Bira Akarken" hikâyesinde yansıtılıyor.

"İş Dönüşü"ndeki hikâyelerde, ağırlığı köykasaba çevresindeki yapı işçilerinin sorunları taşıyor. Hikâyelerde yapı ustası olarak dolaşan yazarın bu tutumu olağan karşılanmalı. Ancak bilinçli bir işçi kitlesinin yaratılmış olması bizim toplum yapımıza ters düşer. Ne var ki Savaşçı'nın bu tutumu tasarladığı okuyan işçi modeline ulaşmak isteğinden ileri gelmiş olmalı.

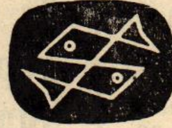
üç davul bir zurna için güpegündüz bestelenmiş konçertodur

Ben ölümlerle mümkünüm
kan resmî olmayan tarihimdir
son kuşlarını da yakınca mevsim
birer birer kızarınca dünya ırmakları
her kıtada biraz ölmek adetimdir

biraz kalın kafalı yani
dagdan inmiş
kıraç göl başlarından
çiftbozan rönesans çayırlarından
şehrin arkalarına
(muhteşemdi süleyman
rönesans güzel
organizasyon rasyonel
güzeldi)
ve şehrin arkalarında
korkunç sabırlı
için için büyüterek bir haziranı
(öyle bir yenilgi yani
esmer bir kızın
en ağdalı anlamı gibi)
acıyla
ve
şehrin arkalarından bir şafak vakti
gözkapakları ağırlaştığında
(yani kazanıldığında o büyük ölüm)
bütün bunları
parmaklarım hatırlayacaktır bir bir ve
— çünkü neden mi büyük böylesine ellerim

ben aşklarla mümkünüm
sevda kanundışı eylemimdir.

İzzet YASAR

DOST YAYINLARI

ROMAN:

3. BABAMLA GEÇEN GÜNLER, Clarence Day 400
4. HASANGİLLER, Tarık Dursun K. 200
5. GORDİUM, Hikmet E. Bener 400
6. ÖLÜM GEMİSİ, B. Traven 1250
9. BOYNU BÜKÜK ÖLDÜLER, Yılmaz Güney 2000
10. KİRALIK ODA, Georges Simenon 300
11. SANIK, Alexander Weisberg 300
12. POLİS MÜFETTİŞİ KADAVRA, Georges Simenon 300
13. ZENCİLER BİRBİRİNE BENZEMEZ, Attilâ İlhan 400
14. AYAŞLI İLE KİRACILARI, Esendal 400
15. BELÂLI YER, Erskine Caldwell (Ciltli) 1000
16. NE EKERSEN, Mehmet Seyda 400
17. DÜNYA EVİ, Orhan Kemal 1000
18. KIZGIN TOPRAK, Jeorge Amado 1000
19. DURU GÖL, İlhan Tarus 500
20. KORSAN ÇIKMAZI, Nezihe Meriç (Türk Dil Kurumu ödülü - 1962) 500
21. VAPUR DÜDÜKLERİ, Ayhan Hünalp 300
22. ÖLÜMLE SAKLAMBAÇ, Georges Simenon 400
23. ORMANDAKİ DELİ, Georges Simenon 400
24. SEVDALI BULUT, Nâzım Hikmet (Masallar) 400

HİKÂYE:

1. TEMİZ SEVGİLER, Esendal 1000
2. EV ONA YAKIŞTI, Esendal 1500
5. TEPEDEKİ EV, Umran Nazif 300
6. ŞU BABAMIN İŞLERİ, Carlos Bulosan 300
7. KARDEŞ PAYI, Orhan Kemal 300
8. TOPAL KOŞMA, Nezihe Meriç 400
9. SİHAMBA (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme), Suat Taşer 200
10. YAŞAMASIZ, Vüs'at O. Bener 400
11. BOZBULANIK, Nezihe Meriç (2. baskı) 400
12. PERŞEMBE YAĞMURLARI, Hazırlayan: Salim Şengil 200
13. HALLAÇ, Leylâ Erbil 250
14. MENEKŞELİ BİLİNÇ, Nezihe Meriç 300
15. SEVGİSİZLER, Nursen Karas 400
16. TANTE ROSA, Sevgi Sabuncu 500
17. KUTSAL ÇİLE, Bedii Demirseren 500

ŞİİRLER

1. AŞK ELÇİSİ, (Başlangıçtan Günümüze Kadar) (Antoloji) 1000
2. YENİ ŞİİRLER, Nazım Hikmet 1250
3. DÜNYA GÜZEL OLMALI, Mehmed Kemal 100
5. HARAÇMEZAT, Suat Taşer 100
6. ANZELHA, Halim Yağcıoğlu 100
7. YANIK SARI, Ahmet Köksal 100
8. CÜMBÜŞCÜBAŞI, Ercümend Uçarı 100
10. KÖROĞLU, İlhan Berk 200
11. HACIVATIN KARISI, Salâh Birsel 200
12. DAĞDA ATEŞ YAKANLAR, O. F. Toprak 200
14. HER BOYDAN (Dünya şiirinden seçmeler), Can Yücel 400

15. İKİ DAL, Celâl Vardar 200
16. MANİLERİMİZDEN Dr. İlhan Başgöz 200
17. DUVAR, Attilâ İlhan (2. baskı) 300
18. HOROZDAN KORKAN OĞLAN, Metin Eloğlu 200
19. MISIRKALYONİĞNE, İlhan Berk 250
20. RÜZGÂRLI SU, Selâhattin Batu 250
21. GÖZÜNÜ SEVDİĞİM, Oğuz Tansel 250
22. TÜTÜNLER ISLAK, Turgut Uyar (Yeditepe ödülü - 1963) 300
23. KİM KİME, Nâzan Güntürkün 250
24. TÜRKİYEM, Turgut Uyar 300
25. GÖLGELERİ KULLANMAK, Ahmet Oktay 250
26. KİŞİ, Cengiz Bektaş (özel baskı) 500
27. GENÇ ÖLMEK, Ergin Günçe 250
30. ŞEYH BEDREDDİN DESTANI, Nâzım Hikmet 400
31. DR. KALİGARİ'NİN DÖNÜŞÜ, Ahmet Oktay 300
32. GÜNEŞ KAVGASI, Tahsin SARAÇ 500
33. AKDENİZ, Cengiz Bektaş 500
34. BULGAR ŞİİRİ ANTOLOJİSİ, Özdemir İnce 750
35. ÖTME KEKLİK ÖLÜRÜM, Fikret Demirağ 500

NÂZIM HİKMET DİZİSİ:

1. BÜTÜN ESERLERİ, I. cilt, I. kitap 1000

TİYATRO:

4. BİR DÜNYA Kİ, Suat Taşer 100
5. VATANSEVERLER, Sidney Kigsley 200
7. DELİ DUMRUL, Suat Taşer (Destan) 250
8. IHLAMUR AĞACI, Vüs'at O Bener 250
9. YARIN CUMARTESİ, Güner Sümer 300
10. MODERN TİYATRO AKIMLARI, Özdemir Nutku 1500
11. KAFKAS TEBEŞİR DAİRESİ, Bertolt Brecht 300
12. FERHAT İLE ŞİRİN, Nâzım Hikmet 400
13. ENAYİ, Nâzım Hikmet 400
14. İNEK, Nâzım Hikmet 400
15. KAFATASI, Nâzım Hikmet 400
16. UNUTULAN ADAM, Nâzım Hikmet 400
17. BİR ÖLÜ EVİ, Nâzım Hikmet 400
18. KOCAMANOF, Stefan L. Kostov 400
19. KIL PAYI, Edward Albee 500
20. SULAR AYDINLANIYORDU, Nezihe Meriç 500

GEZİ:

1. MOSKOVA MEKTUPLARI, Lydia Kirk 100
2. ABBAS YOLCU, Attilâ İlhan 400
3. HA BU DİYAR, Fikret Otyam 200
4. GİDE GİDE, Fikret Otyam 250
5. UY BA BO, Fikret Otyam 300
6. BİR AVUÇ TOPRAK İÇİN, İbrahim Kuyumcu 300
7. YEŞİL KENT, Mustafa Şanlı 400

DENEME - FIKRA:

1. SÖZ ARASINDA, Ataç 100
2. DEVEKUŞUNA MEKTUPLAR, Haldun Taner 300
3. ECCE HOMO, Frierich Nietzsche 750

(31. sayfada)

ayın kitapları

En çok 10 kelime ile künye ● bir kitap ve 5 lira ● posta pulu gönderilir.

TURK DIL KURUMU YAYINLARI

● İNGİLİZCE - TÜRKÇE SÖZLÜK, Fahir İz, 417 s., 40 lira.
● FRANSIZCA - TÜRKÇE SÖZLÜK, Dr. Mehmet Ali Ağakay, 632 s., 40 lira.
● TÜRKÇE SÖZLÜK, Dr. Mehmet Ali Ağakay, 832 s., 40 lira.
● Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü : I. ATASÖZLERİ SÖZLÜĞÜ, Ömer Asım Aksoy, 392 s., 25 lira.
● BÖLGE AĞIZLARINDA ATASÖZLERİ ve DEYİMLER (2. kitap), 175 s., 10 lira.
● ALMAN ve MACAR DİLLERİNDE ÖZLEŞME, 41 s., 3 lira.
● 1961 ANAYASASININ DİLİ, Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, 32 s., 3 lira.
● DİLBİLGİSİ SORUNLARI II., 375 s. 10 lira.
● BATI DİLLERİ SÖZCÜKLERİNE KARŞILIKLAR KILAVUZU, hazırlayan : Kemal Demiray, 71 s., 5 lira.
● TÜRK DİL KURUMUNUN 40 YILI, 186 s., 10 lira.
● TÜRK DİL KURUMU KOL ÇALIŞMALARI (1932-1972), 97 s., 5 lira.
● TÜRKÇENİN SÖZDİZİMİ, Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, 223 s., 10 lira.
● HALK ÖNDERİ ATATÜRK, Ceyhun Atuf Kansu, 92 s., 5 lira.
● METALBİLİM İŞLEM TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Dr. Erdoğan Tekin, 312 s., 15 lira.
● EFSANELER (Anadolu efsaneleri), Ali Püsküllüoğlu, 77 s., 5 lira.
● GÜNCE, Nurullah Ataç, I. cilt 489 s., 20 lira; II. cilt 314 s., 15 lira.
● MARAŞ'ın ve ÖKKEŞ'in Destanı, Gülten Akın Cankoçak, 54 s., 4 lira.
● TÜRK DİLİ DİZİN I., Ahmet Bayaz, 182 s., 10 lira.
● TARAMA SÖZLÜĞÜ V (O-T), 900 s., 50 lira.
● YAPIT HAKLARI TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Muzaffer Uyguner, 76 s., 4 lira.

(dost : 15)

(30. sayfadan)

EĞİTİM:

1. T. C. MİLLÎ EĞİTİM VE ATATÜRK, Prof. Dr. I. Başgöz - H. E. Wilson 1000

BİYOGRAFİ:

1. LYNDON B. JOHNSON ve A. B. D. CUMHURBAŞKANLIĞI, Prof Dr. Akdes Nimet Kurat 500

BALE:

1. GÖNLÜ YÜCE TÜRK, Metin And 500

MİMARLIK:

1. İNSANA DÖNÜŞ - FL. WRIGHT, Şevki Vanlı 1000
2. MİMARLIKTA ELEŞTİRİ, Cengiz Bektaş (Türk Dil Kurumu ödülü - 1968) 500

RESİM:

1. FRANSIZ RESMİNDE İZLENİMCİLİK, Salâh Birsel 1000

BİLİMSEL:

1. ANAYASA, (Fihristli) 250
2. İŞ KANUNU, İzzet Yenisan (Açıklamalı) 1000

ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ:

1. ALTI KARDEŞLER, Oğuz Tansel 200
2. CİMRİ İLE CÖMERT, İlhan Dumanoğlu 200
3. TALİH KUŞU, Tezel Amca 200
4. KAHKAHA SULTAN, Mümtaz Zeki Taşkın 200
5. ÖKSÜZOĞLAN, İlhan Dumanoğlu 200
6. NALINCI PADİŞAH, İlhan Dumanoğlu 200
7. ALTIN TOP, İlhan Dumanoğlu 200

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ :

1. KÜÇÜK İSPANYOL KIZI MARİA 200
2. ARAP APDÜL KARDEŞ 200
3. ÇİNG LİNG İLE TİNG LİNG 200
4. MEKSİKALI KARDEŞLER 200

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınları arasında çıkan
Doç. Özdemir Nutku'nun
DÜNYA TİYATRO TARİHİ
(XVIII. yy. sonundan günümüze kadar)
58 TL.

ŞİİRİMİZİN USTALARI

hazırlayan:
turgay gönenç

bu sayıda :
behçet necatigil

Yüreğimiz şiirle gelişmiş bizim. Pirsultan'lar, Yunus'lar, Karacaoğlan'lar ülkesinin çocuklarıyız biz.
Yeniden şiirin tadına varacağız birgün, günümüz kapkaranlık başlamayacak artık. Şiirlerle, türkülerle seveceğiz insanlarımızı. Günümüz şiirlerle başlasın, türkümüz şiir olsun bizim. Halkını sevenlerin insanıdır insanımız bizim.
Güçlülüğü sevmiş, yoksulluğu kovmuş bu şiirin ustalarına var olsun dilimiz.

BUNDAN BÖYLE "ŞİİRİMİZİN USTALARI" ADLI BİR ŞİİR ANTOLOJİSİNE BAŞLIYORUZ DERGİDE. USTA OZANLARIMIZIN EN GÜZEL ŞİİRLERİNİ BURADA SERGİLEMEYE ÇALIŞACAĞIZ. BU SEÇİMİ TURGAY GÖNENÇ YAPACAK.

KIR ŞARKISI

Tam otların sarardığı zamanlar —
Yere yüzü koyun uzanıyorum.
Toprakta bir telâş, bir telâş —
Karıncalar ötedenberi dostum.

Ellerime hanımböcekleri konuyor,
Ne şeker şey onlar.
Uç böcek, uç böcek diyorum,
Uçuyorlar.

Pan'ın teneffüsü bile
Ilık - - okşamakta yüzü.
Devedikenleri, çalılık vesaire,
Bir âlem bu toprakların üstü.

Tabiatle haşir neşir,
Kırlarda geçen ikindi vakti.
Sakin — dinlenmiş — rahat
Bir gün daha bitti.

AĞIT

Kapalı kızlarda duygu yok mu,
Onların da canı çeker.
Rüyalarda belli oluyordu,
Bir erkekle beraber.

Aynalardan, taraklardan çıkardım,
Kaşlar, gözler, saçlar bütün eğreti.
Şeytana uydum herkes uyurken,
Bazı çareler öğretti.

Buldular, bıraktılar kolayca,
Arkadaşlarım - - belki haklı.
Kendimde boğdum herşeyi,
Cahil aklı.

Çirkinmiydim, hayır, taliim yoktu belki.
Ümitli, sadık, bekledi vücudum.
Seneler geldi geçti — —
Dal gibi kurudum.

BARBAROS MEYDANI

Biliyorum, ayıp ve mânasız
Ama peşlerinden gidiyorum
Gezmiye çıktıkları vakit
Ana kız.

Utanır da belki
Anasının sırtındaki
Yeldirmeden,
Kız bir adım önde gider
Sezdirmeden.

Beşiktaş'ta Barbaros Meydanı
Sağı anıt, solu türbe
Ortası kare şeklinde,
Parkıdır yoksulların
Bilhassa yaz ayları.

Fidanların, mezarların önünde
Yontulu taşlar çepçevre,
Yer yer banklar konulmuş
Meydana dolmuş millet,
Sıra sıra oturmuş.

Ah genç kız kalbi,
Sıralara bakar elbet.
Meydanın ilersi deniz kıyısı
Karaya çekilmiş kayıklar,
İskele gazinosu yanda
Sulara dökülmüş ışıklar,
Üsküdar şu karşısı..

O nemli topraklara
Ana çöker yorgun argın,

(13. Sayfada)